БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

ШЫН

1925 чылда үндезилеттингеН

1963 ч. ФЕВРАЛЬ 3 ВОСКРЕСЕНЬЕ № 29 (5433).

СЭКП Тыва обкомунун болгаш Кызыл хооркомунун,

Тыва АССР-нин Дээди Совединин органы

Өртээ 2 көп.

ССРЭ-ниң улустарының күчүлүт чаңгыс эви болгаш сырый каттыжыышкыны

Соңгулданы марттың 3-те эрттирер деп доктааткан тос эвилелдешкен республикаларның Дээди Советтериниң депутаттарынга кандидаттар депшидери үргүлчүлеп турар. Ажылчы чоннарның соңгулда мурнунун хөй кижи киржикчилиг хуралдары партияның болгаш улустуң бузулбас чаңгыс эвиниң тодаргай көргүзүү болуп турар

РСФСР

Күрүнеиин Москвада бирги подшипник заводунун ажылчыннары болгаш албан-хаакчылары, көдээ ажыл-агыйның К. А. Тимирязев аттыг академиязының, Дзержинский аттыг шпуль-катушка фабриказының, Дорогомиловскийниң Фрунзе аттыг химия заводунун, Ыраккы Чөөн чуктуң хоочун бүдүрүлгези болур «Дальзаводтуң» коллективтери РСФСР-нин Дээди Совединин депутадынга боттарының кандидады кылдыр **Н. С. Хрущевту** сорук киришкин-биле адааннар.

Уссирийниң саржаг-үс комбинадының ажыл-ишчилери Уссирийнин хоорай соңгулда округундан депутатка кандидат кылдыр маргарин заводунуң ажылчыны **Людмила Ивановна Панасенкону** адааннар.

«Уралвагонзаводтуң» коллективи Нижний Тагильдиң Дзержинский соңгулда округундан РСФСР-ниң Дээди Совединин депутаттарынга кандидаттар кылдыр **Никита Сергеевич Хрущевту, Леонид Ильич Брежневти** болгаш заводтуң директору **Иван Васильевич Окуневти** депшиткен.

Ярославскийниң шина кылыкчылары Ленин соңгулда округундан РСФСР-ниң Дээди Совединин депутадынга кандидат кылдыр шина заводунун чаартыкчы ажылчыны **Павел Семенович Гунинни** депшиткен.

«Ленинский путь» көдээ ажылагый артелиниң колхозчулары Ростовтуң көдээ соңгулда округундан РСФСР-ниң Дээди Совединин депутадынга кандидат кылдыр хойжу **Анна Александровна Колесованы** депшиткен.

Украин ССР

Бахмач станциянын демир орукчулары Бахмачының соңгулда округундан УССР-ниң Дээди Совединин депутаттарынга кандидаттар кылдыр СЭКП ТК-ның Бирги секретары, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинин Даргазы **Н. С. Хрущевту** болгаш депонун эн дээре паровоз машинизи **Алексей Алексеевич Русаковту** депшиткен.

Киевщинада Узинскийниң чигир комбинадының ажылчыннары депутатларга кандидаттар кылдыр СЭКП ТК-ның Президиум кежигүнү, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинин Даргазының оралакчызы **Дмитрий Степанович Полянскийни** болгаш ужудукчу-космонавт, Совет Эвилелинин Маадыры **Павел Романович Поповичини** депшиткен.

Белорус ССР

Гомель районда Урицкий аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчулары Урицкийниң соңгулда округундан республиканың Дээди Совединин депутаттарынга кандидаттар кылдыр СЭКП ТК-ның Президиум кежигүнү, ССРЭ-ниң Дээди Совединин Президиумунун Даргазы **Леонид Ильич Брежневти** болгаш колхозтун эн дээре малчыны **Яков Аврамович Будниковту** депшиткен.

Узбек ССР

Ташкентийниң экскаватор заводунун хөй мун кижилиг коллективи Узбек ССР-ниң Дээди Совединин депутаттарынга кандидаттар кылдыр СЭКП ТК-ның Бирги секретары, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинин Даргазы **Н. С. Хрущевту** болгаш СЭКП ТК-ның Ортаакы Азия бюрозунун даргазы **Владимир Григорьевич Ломоносовту** депшиткен.

Казах ССР

Талды-Курганның № 42 тудугмонтаж эргелелиниң коллективи Талды-Курган соңгулда округундан республиканың Дээди Совединин депутаттарынга кандидаттар кылдыр СЭКП ТК-ның Бирги секретары, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинин Даргазы **Никита Сергеевич Хрущевту** болгаш Казах ССР-ниң Министрлер Чөвүлелинин Даргазы **Динмухамед Ахмедович Кунаевти** депшиткен.

Семипалатинниң идик фабриказының коллективи Семипалатинниң төп соңгулда округундан Казах ССР-ниң Дээди Совединин депутаттарынга кандидаттар кылдыр СЭКП ТК-ның Президиум кежигүнү, СЭКП ТК-ның РСФСР талазы-биле Бюрозунун Даргазының бирги оралакчызы **Андрей Павлович Кириленкону** болгаш Казах ССР-нин Дээди Совединин Президиумунун даргазы **Исагали Шариповту** депшиткен.

Молдав ССР

Единецтин бүдүрүлге эргелелинде Карл Маркс аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчулары Парковскийниң соңгулда округундан республиканың Дээди Совединин депутаттарынга кандидаттар кылдыр СЭКП ТК-ның Бирги секретары, ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелинин Даргазы **Никита Сергеевич Хрущевту** болгаш мурнакчы звено удуртукчузу **Софья Васильевна Няганы** депшиткен.

«Кишиневстрой» трестиң коллективи, Молдавияның найысылалының Львов соңгулда округундан республиканың Дээди Совединин депутаттарынга кандидаттар кылдыр СЭКП ТК-ның Президиум кежигүнү, ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелинин Даргазының оралакчызы **Дмитрий Степанович Полянскийни** болгаш эн дээре кранчы **Зинаида Васильевна Фрунзени** депшиткен.

«Победа» совхозтуң коллективи Бричанның соңгулда округундан Молдав ССР-ниң Дээди Совединин депутаттарынга боттарының кандидаттары кылдыр СЭКП ТК-ның Президиум кежигүнү, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинин Даргазының Бирги оралакчызы **Анастас Иванович Микоянны** болгаш звено удуртукчузу кукурузачы **Мария Федоровна Бандаланкты** депшиткен.

Латвия ССР

«Курземес мануфактура» комбинаттың хөй кижи киришкен хуралы Риганың 33-кү соңгулда округундан Латвия ССР-ниң эргe-чагыргазының Дээди органының депутаттарынга кандидаттар кылдыр СЭКП ТК-ның Президиум кежигүнү, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинин Даргазының Бирги оралакчызы **Анастас Иванович Микоянны** болгаш республиканың Министрлер Чөвүлелинин даргазы **Виталий Петрович Рубенни** депшиткен.

(СЭТА).

Н. С. Хрущев биле герман-совет найыралдың Барыын-берлин ниитилелиниң аразынга чагаалар солушканы

БАРЫЫН БЕРЛИН. (СЭТА). Герман-совет найыралдың Барыын-берлин ниитилелиниң баштаар чери ол ниитилелдиң баштаар чериниң даргазы Р. Элиас биле ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинин Даргазы Н. С. Хрущевтуң солушкан чагааларының бижимелдерин парлалганың төлөөлекчилеринге январь 31-де дамчыдып берген.

«ДСФ» солунуң («Герман-совет найырал»—герман-совет найыралдың Барыын-берлин ниитилелиниң органы) тускай үндүрүлгезинге ук чагааларны ол-ла хүн парлап үндүрген.

Н. С. Хрущевтуң чагаазын орус болгаш немец дылдарга «Н. С. Хрущев: Барыын Берлин-биле тайбың болгаш найырал» деп ниити эгебиле бирги арнынга парлаан.

Бодунуң чагаазынга Р. Элиас Кариб далайның районунга кризистиң үезинде термоядролуг дайынның айыылындан делегейни камгалап алган тайбыңга ынакшылдыг буянныг политиказы дээш, а ол ышкаш Барыын-берлин айтырыын тайбың шиитпирлээриниң хереэнге ооң салып турар кызымаккай күжениишкиннери дээш Совет чазакка изиг өөрүп четтиришкинни ниитилелдиң кежигүннериниң болгаш Барыын Берлинниң өске-даа чурттакчыларының мурнундан илергейлеп турар.

Сөөлгү үеде Барыын Берлинниң хамаатылары Совет Эвилелиниң иштики болгаш даштыкы политиказының дугайында информацияны алыр-биле герман-совет найыралдың ниитилелиниң салбырларынга улам хөйү-биле кээп турар дээрзин чагаада айыткан.

Чагаада демдеглеп турары-биле алырга, ГСЧП-ниң VI съездизинге Н. С. Хрущевтуң чугаазы тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынның айтыгларын Барыын Берлинниң улам хөй санныг хамаатыларынга тайылбырлап таныштырарынга база Совет Эвилели-биле тайбың болгаш найыралчы харылзааларның политиказының талазынче оларны хандыдып кииреринге дузалаан турар.

Герман-совет найыралдың Барыын-берлин ниитилелиниң баштаар чериниң даргазы Р. Элиаска Н. С. Хрущевтуң харыы чагаазында чугаалап турары болза:

Силерниң бижип турарыңар-биле алырга, Барыын Берлинниң дыка хөй чурттакчылары Совет Эвилелиниң тайбыңга ынакшылдыг политиказын шын билип база Кариб далайның районунга кризистиң үезинде Совет чазактың ээлээн туружун деткип турарын демдеглээри бистерге, совет кижилерге таарымчалыг-дыр.

Ынчалза-даа Кариб далайның районунга өөрүлдээни болдурбайн барган чорук чер бөмбүрээниң өске-даа черлеринге ындыг янзылыг болуушкуннар катап үнүп кээп шыдавас дээрзинге идегээриниң үндезиннерин бербейн турар. Ындыг өөрүлдээлериниң айыылындан чайлаар дизе, оларның тыптып келирин болдуруп турар чылдагааннарны узуткаар херек. Европага тайбыңны камгалаар болгаш делегейниң дүшкүүрлүг чоруун чавырылдырарын чедип алыры-биле герман тайбың керээзинге ат салырының болгаш аңаа үндезилээш Барыын Берлин дугайында айтырыгны шиитпирлээриниң аргазы-биле делегейниң ийиги дайынының артышкыннарын узуткаар ужурлуг дээрзин Совет чазак чаңгыс эвес удаа медеглеп келген.

Чагаада оон ыңай демдеглеп турары болза, дыка хөй барыын-берлинчилер Барыын Берлинниң чогумчуладыг эвес байдалынга шыңгыы дүвүреп база Барыын Берлинни дүшкүүрлүг чоруктуң болгаш өөрүлдээлериниң одаа болуп турарындан тайбыңның болгаш дүвүрээзин чок чоруктуң хоорайы болдурар дээш идепкейлиг демисежип турары билдингир болгай. Бис ол дүвүрээзиниг чорукка каттыжып, Барыын Берлинниң амгы таарыштыр шиитпирлеттинмээн байдалын чок болдурар ужурлуг деп санап турар бис. Барыын Берлинде бодунуң үезин чурттап эрттирген эжелел ёзу-чурумун узуткаарын саналдап турар бис. Совет кижилер, бүгү герман улус-биле бир дөмей, Барыын Берлинниң чону-биле база-ла тайбың болгаш найыралдыг чурттаарын күзеп турар. Барыын-берлин фирмалар-биле эки садыг харылзааларының бар болуру, силерниң эртемденнериңер, культура болгаш уран чүүлдүң ажылдакчылары Совет Эвилелинге үргүлчү кээри, а бистин—Барыын Берлинге үргүлчү баары дээш саналдап турар бис.

Барыын Берлинниң сенаты бо айтырыгларны шиитпирлээрин база боттуг ёзу-биле көөр боор дээрзинге идегелди чагаада илергейлеп турар.

Герман-совет найыралдың ниитилелиниң бүгү кежигүннеринге Барыын Берлинниң чону биле совет улустуң аразынга найыралды улам ыңай хөгждериниң болгаш быжыглааринның чаагай чоруу дээш оларның чаагай ажыл-чорудулгазынга улуг чедишкиннерни Н. С. Хрущев күзеп турар.

Байдалдар чаңгыс-аай, а түннелдери аңгы-аңгы

Улуг-Хем районнун «Найырал» болгаш «Улуг-Хая» совхозтары хөрзүн-бойдус байдалдары-биле, техника болгаш кадрлар хандырылгазының талазы-биле шоолуг-ла ыңгалбайн турар. Ынчалза-даа эрткен чылдың түннелдери-биле алырга, «Найырал» совхоз республикада мурнакчыларын бирээзи, а оон кожазында ажыл-херек ындыг эвес болуп турар.

1962 чылда бо ийи ажыл-агыйның тарылгазын болгаш алган дүжүдүн көргүзерге:

	Тараа культураларының газы	Алган дүжүт (тонна-биле).
«Найырал»	11203	15610
«Улуг-Хая»	13431	8568

1961 чылдагызы-биле деннээрге «Найырал» совхозка тараа бүдүрери 1784 тонна көвүдээн болза, «Улуг-Хая» совхозка 2771 тонна эвээжээн. «Улуг-Хаага» бодаарга «Найырал» эрткен чылын тараа культураларын бир гектардан ийи катап, кукурузаның ногаан массазын үш катап хөйүү алган.

1962 чылда бо ийи совхозка көдээ ажыл-агый культураларының гектар бүрүзүнден алдынган дүжүттү центнер-биле көргүзерге:

	Тараа культуралары	Оон иштинде кызыл-тас	Кукуруза (ногаан масса)
«Найырал»	13,9	15,9	156
«Улуг-Хая»	6,4	7,0	57

«Найырал» совхозтуң коллективи тараа бүдүрерин көвүдеринге кайгамчык түннелдерни чедип алган. Совхоз Төрээн чурттуң шыгжамырынга 8954 тонна тарааны уруп, планын 195 хуу күүсеткен. Гектар бүрүзүнден бараанныг тараа 7,9 центнер болган, а «Улуг-Хаага» ол үүгле 3,7 центнер болган.

Чер ажылының системазынга оон культуразы шиитпирлиг рольду ойнаар. «Найырал» совхоз тарылгаларнын 60 хуузун чайын болгаш күзүн андарып белеткээн черлерге чоруткан, тарылганы болгаш ажаан алыышкынны чорударының хуусаалары чыл санында кызырлып орар, кызаа одуруглай чажар, хөрзүнүү дескилей базырар, кукуруза тарылгаларын дөрбелчин-уяланчак аргабиле чорудар дээн ышкаш агротехниканың депшилгелиг арганларын ажыглап турар. Хөрзүнүү шын ажылдап кылырынче, чемишчидилге төгеринче болгаш үрезин хереэн экижидиринче кичээнгейни улгаттырган.

«Улуг-Хая» совхозка тарылгаларның барык 70 хуузун чазын удур андарып тараан. Ынчангаш тарылганың хуусаалары узамдыккан, хөрзүнүү ажылдап кылырының шынарыг кудулаан. Оон ужурунда тарылгалар бок үнүштерге дыка алыскан, чамдык шөлдерге чүүү тараанын билип алыры безин берге турган.

Бо чылын бок үнүштер-биле демиселдин айтырыы кажангызындаа артык тургустунуп турар. Ынчангаш үрезиннерни бүрүн арыглаар, чазын хөрзүнүү таптай бастырар, одуругларының аразын сайызадыр культураларның одуруглар аразын өй-шаанда ажылдап кылыр, бок үнүштер-биле демиселдин химиктиг аргаларын ажыглаар херек. Дүжүттү бедидириниң улуг курлавырлары болур чемишчидилгени, суггаттыг черлерге суггарылганы, хар доктаадыышкынын ажыглаары, хөрзүнүү шын ажылдап кылыры чугула.

Бо ийи совхозка мал ажылының продукциязын бүдүрүп турарын ап көөрге, 1961 чылдагызы-биле деннээрге 1962 чылда «Найырал» совхозка сүт бүдүрери 144,7 хуу, эт — 132,9 хуу, дүк — 117,3 хуу; «Улуг-Хая» совхозка сүт — 136,7 хуу, эт — 145,7 хуу, дүк —111 хуу болган.

Мал ажылының продуктуларын бүдүрери мурнуку чылдыындан мындыг өзүлделиг болуп турары колдуунда малдың баш санының өскенинден болгаш оон продуктулуунуң бедээнинден болган. Ынчалзада 1962 чылда «Улуг-Хая» совхоз бүгү чүүн малдарның баш санын өстүреринин планын күүсеткээн, бүгү малдың иштинде төрүүр малдың үлүг-хуузу эвээш: мыйыстыг бода малдың иштинде төрүүр инектер үүгле 41,9 хуу, бүгү хойда төрүүр хой 63,2 хуу болган.

Төрүүр чүс баш малга онаштыр бо ийи совхозтуң эрткен чылын херек кырында камгалап алган чаш малын ап көөрге:

	«Найырал»	«Улуг-Хая»
Быыза	75	41
Хураган	74	62
Анай	64	45

Бо саннардан көөрге, ийи совхозтуң кайызы-даа малдың чаш төлүн камгалап алыр талазы-биле куду көргүзүүлүг-дүр. Ынчалза-даа «Улуг-Хая» совхозтуң көргүзүүлери деңдии куду болуп турар. Ында инектің 51 хуузу, хойнуң 32 хуузу, ешкүнүң 45 хуузу кызыраанындан болгаш төрүттүнген чаш малдың он ажыг хуузун ышкыганындан түннел мындыг чөгенчиг болган. Эрткен чылын «Найырал» совхозка өлген чаш малдың хуузу демги совхозтуундан барык бир катап эвээш болган. Үүгле кызыраашкынның болгаш малдың хорамчазының түннелинде «Улуг-Хая» совхоз 1962 чылда 210 тонна инек эдин, 186 тонна хой болгаш өшкү эдин, 20 тонна хаван эдин чедир албаан.

1962 чылда «Улуг-Хая» совхоз саар инек бүрүзүнден 995 кг сүттү саап ап, 1961 чылдың деннелинден 105 килограммны кудулаткан турда, «Найырал» совхоз 1468 кг сүттү саап, харын-даа мурнуку чылдыындан 368 кг көвүдеткен. Сүт саалдазының кудулаанының чылдагааны болза саар инектерни силос-биле чыл дургузунда чемгербейн, ажаалданы өжижитпээнинде болур.

Бо ийи совхозтуң бир инекке онаштыр сөөлгү ийи чылда белеткээн силозун центнер-биле көргүзерге:

	1961 ч.	1962 ч.
«Найырал»	5,5	10,1
«Улуг-Хая»	6,4	1,9

Үстүнде көргүскен чижектерден ап көөрге, бо ийи совхозтарның аразында улуг ылгалдарның кол чылдагааннарының бирээзи көдээ ажыл-агыйны көдүрер талазы-биле партия биле чазактың шиитпирлерин боттандырар дээш демиселге ажылагыйны удуртурунун болгаш организастаарының деннели куду болуп турарында. Бир эвес «Улуг-Хая» совхозтуң удуртукчулары болгаш тускай эртемниглери ажыл-агыйны мергежилдиг удуртуп, бар курлавырларны, аргаларны долу ажыглаан болза, бодунуң кожазындан мынчаар хожудап калбас турган ийик.

1963 чылдың планы болза чер ажылының тургузуун улам эде көөрүн, дүжүттү дыка бедидерин, мал ажылының продукциязын бүдүрерин болгаш малдың баш санын дыка өстүрерин көрүп турар. Бо ажыл-агыйларда чеди чылдың бешки чылының сорулгаларын чедишкинниг күүседириниң, ыладгыы «Улуг-Хая» совхозтуң мурнакчыларның деннелинге чедериниң бүгү аргалары бар.

В. УТКИНА,
Күрпланның улуг экономизи.

ЧАРЫШКА КАТТЫШПЫШААН...

Барыын-Хемчик районнун «Малчын» көдээ ажыл-агый артелиниң Мөген-Бүренде № 3 сарлык фермазы бар. Ында Ымы-Доржу Кара-Сал 1954 чылдан бээр сарлык кадарын келген. Оон сес чыл дургузунда кадарын келген сарлыктарындан чидириг болуп көрбээн. Ортумаа-биле бирээзи-ле 260 кг сарлыкты күрүнеге садар кылдыр эш Кара-Сал семиртип берип турар. Амгы үеде оон сарлыктары хүр, семис кыштаглап турар. Чыл бүрүде 90—100 кг сарлык дүгүн ол дужаап келген.

Эзт бүдүрерин көвүдедир талазыбиле бүгү улустуң социалистиг чарыжынга каттышпышаан, бо чылын бодунун күжү-биле 100 баш сарлык бызаазы кирер чаа кажааны тулуп алырын, 10 тонна сигенни кыштагга белеткээрин, үүс сардыкка онаштыр 98 бызааны өстүрүп алырын, күрүнеге дужаар эзт кылдыр 30 дөнен шарыжыктарны семиртирин эш Кара-Сал хүлээнген. Саар сарлык инектериниң азырал-ажаалдазын болгаш одарладыышкынын эжижидип турган, сарлыктарның сүткүрүн өстүрерин ол аазаан.

И. УСПУН-ДОРЖУ.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединин Президиумунуң даргазының оралакчызы, ажылчы чоннар депутаттарының Кызыл хоорай Совединин күүскомунуң даргазы эш Сергей Хочекович Красныйны Кызылдың электри станциязының, «Тыва кобальт» тудуг эргелелиниң болгаш өске-даа коллективтер, Тес-Хемниң «Чодураа» колхозунуң колхозчулары болгаш өске-даа соңгукчулар РСФСР-ниң Дээди Совединин депутадынга Тыванын № 846 соңгулда округунуң талазы-биле кандидат кылдыр депшиткен.

ЧУРУКТА: Культура министерствозунуң типографиязының мурнакчы ажылчыны эш Нина Гуреева эш С. Х. Красныйның депутатка кандидат кылдыр депшиттиргени-биле холбаштыр аңаа байыр чедирип турары.

Фото О. НАМЧЫЛАК биле А. СОДУНАМНЫЫ.

ТЫВА АССР

Патриоттуг бедик көдүрлүүшкүн-биле

Россия Федерациязының Дээди Совединге депутаттың кандидадын депшидериниң хуралы, Тес-Хемниң «Чодураа» колхозунга, чурттун бүгү черлериниде ышкаш политиктиг улуг көдүрлүүшкүнге эрткен.

Колхозчу бызаңчыларның кылып бүдүргени делгем клуб байырланчыг байдалга шиметтинген турган. Соңгулда мурнунуң хуралынга келгеннер улуг залда шыгырт, кижилернин арын-шырайында өөрүшкү болгаш чөргаарал чайыннаныр турган. Президиум столунуң артында Улуг Ленинниң овур-хевири, эвилелдешкен республикаларның туктары, ССРЭ-ниң Сүлде демдээ.

Соңгулда мурнунуң хуралын колхоз баштаар чериниң даргазы Ч. К. Шулуу-Маадыр эге сөзү-биле ажыткан.

Бир дугаарында колхозта сес чыл школазының директору О. Б. Санчат-оол санал берген. Россия Федерациязының эрге-чагыргазының дээди органынга депутаттың кандидадын депшидер алдарның болгаш аас-кежиктиң онаашканын оратор демдеглевишаан, депутатка бүгү улустуң кандидады **Никита Сергеевич Хрущевту** адаарга залда хол часкаашкыны диңмиреп үнген. СЭКП Төп Комитединиң Президиум кежигүнү, РСФСР-нин Министрлер Чөвүлелинин Даргазы **Геннадий Иванович Вороновту** база депшидерин эш Санчат-оол саналдаан.

Ол саналды колхозчу Д. Ш. Дирчин бүрүн деткивишаан, Тыванын № 846 соңгулда округундан РСФСР-ниң Дээди Совединге депутаттың кандидадынга Тыва АССР-нин Дээди Совединин Президиумунун Даргазының оралакчызы, ажылчы чоннар депутаттарының Кызыл хоорай Совединин күүсекчи комитединиң даргазы **Сергей Хочекович Красныйны** адаан. С. Х. Красныйның амыдыралын, ажыл-чорудулгазын оратор допчулап чугаалаан, ону деткииринче бүгү соңгукчуларны кыйгырган.

Индирге үнүп келген соңгукчу бүрүзү-ле партия-биле улустуң бузулбас чаңгыс-эвин илеретпишаан, соңгулда хүнүнге күш-ажылчы белектиг ужуражыры дээш дүүнгүзүндеН бөгүн, а даарта оон-даа бедик көргүзүглерлиг ажылдаарын демдеглеп турган. Башкы Ш. К. Кочаганың, механик Б. С. Ойдуптуң болгаш өскелерниң-даа саналдары хуралдың киржикчилериниң кичээнгейин хаара туткан.

Коммунистиг күш-ажыл бригадазының бедик адын чедип алыры дээш демисежип турар Хараал-Тей сүт-бараан фермазының чоргаарланыкчыларының бирээзи, сүт саалдазының талазы-биле чеди чылдың дөрткү чылының онаалдазын күүсеткен саанчы Баткар Чедейниң саналы кижилерни улам-на бедикче сорук киирип турган.

Коммунист Михаил Ензактың эргелекчилээни ол фермада бүдүрүлге, культура-амыдырал болгаш чурттага тудугларының улам-на калбарып турарын, чоокку үеде механиктиг саалда аппарадының ажыглалга киирерин оратор демдеглевишаан, бо чылын бодунда быжыглаан тыва инек бүрүзүнден 1750 килограмм сүттү саарын хүлээнген.

Россия Федерациязының Дээди Совединге соңгулда талазы-биле № 846 соңгулда округунуң мурнундан депутаттын кандидадынга бүрүткедиринге чөпшээрелин бээрин Сергей Хочекович Красныйдан дилээн доктаалды «Чодураанын» колхозчуларының ниити хуралы чаңгыс үн-биле хүлээп алган.

* * *

РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелинин Чөөн-Сибирь улуг экономиктиг район талазы-биле шилчиир Кызыл тугун 10 мун рубль шаннал-биле кады Тыва АССР-ге база катап тывыскан чорук республиканың бүгү чонун, ылангыя көдээнин ажыл-ишчилерин аажок өөртүп, улам эки ажылдаарынче сорук киирген. Бо талазы-биле «Чодураа» колхозтуң малчыннарының биче-даа бол, үлүг-хуузу киргенин демдеглээри өөрүнчүг.

Тес-Хемниң «Чодураа» колхозу эрткен чылын күрүнеге 195 тоннаның орнунга 223 тонна эзтти саткан. Алган социалистиг хүлээлгезинден ажыр 120 центнер сүттү, 12 центнер дүктү болгаш 220 центнер тарааны киирген. Колхоз ниити хоюнун 75 хуузун чинге-нарын дүктүг кылдыр экижидип шыдаан. Ол ышкаш инектиң уксаазын экижидиринче база улуг кичээнгей салып турар.

Кыштагладыышкына белеткелди организастыг чорутканындан малдың амгы байдалы хүр. Сөөлгү хүннерге чедир төрүттүнген 1080 ажыг хураган, 23 бызаа шупту менди. Колхоз баштаар чери бо чылын кылыр тудугларының нуруузун мал ажылынче угландыр көрүп турар.

* * *

Хөй-хөй бажыннарлыг, узун делгем кудумчуларлыг Чыраа-Бажы суур бо. Төп кудумчуга чон оонмоон чыглып, омак-хөглүг ужуражып турганнар. Олар анаа-ла бир хуралга эвес, а улуг политиктиг чугула хуралга чыглып келгеннери ол.

Оларга улуг аас-кежин таварышкан. Үүл дээрге оон чурттакчылары РСФСР-ниң Дээди Совединин депутадынга кандидат депшидер соңгулда мурнунуң хуралынга чоннуң төлептиг кандидаттарының адын адааннар.

Бо улуг алдарны «Чыраа-Бажы» совхозтуң ажыл-ишчилери чүткүлдүг күш-ажылы-биле чаалап алганнар. Эрткен чылын совхоз күрүнеге эзт, дүк садар социалистиг хүлээлгезин ажыр күүсеткен, 4485 тонна тарааны күрүнеге саткан. Бо бүгү чаартынган ажыл-иштий, дүргеН хөгждениң эзлери—бөдүүн ажылчыннар кызымаккай ажылдааннар.

Кежээкинин 6 шак. Партия болгаш профэвилел организацияларының дааскаңы-биле соңгулда мурнунуң хуралын Чыргакы көдээ Советтиң даргазы Куулар Бора-Кеже ажыткаш, РСФСР-нин Дээди Совединге болгаш чер-чер Советтеринге ам болур соңгулдага белеткелдер болза, СЭКП ТК-ның ноябрь Пленумунуң шиитпиринге хей-аът кирген, күш-ажылчы болгаш политиктиг улуг көдүрлүүшкүннүң үезинде эртип турар-дыр, ол болза совет демократияның күжүнүн чайыннанчак көргүзүү болур дээрзин ол чугаалаан.

Совхоз директору эш Аржаалайга сөс берген.

— Бистиң коллективтин мурнундан Россия Федерациязының дээди органынга бирги кандидаттар кылдыр, СЭКП ТК-ның Бирги секретары **Никита Сергеевич Хрущевтуң** болгаш ССРЭ-нин Дээди Совединин Президиумунун Даргазы **Леонид Ильич Брежневтиң** адын адап тур мен — деп, ол чугаалап эгелээн. — Партияның болгаш күрүнениң ажыл-хереэнге олар боттарының күжүн харам чокка берип, тайбың дээш быжыг демиселчилер болуп, боттарын быжыг туруштуг ленинчилер кылдыр көргүскеннер. Оларны бүгү совет улус эки билир.

Механизатор эш Аңгыр-оол мынча дээн:

—РСФСР-ниң Дээди Совединин депутаттарынга кандидаттарга эштер **Н. С. Хрущев, Л. И. Брежнев** оларның кандидатуразын деткип турмен. Оон-биле кады, Федерациянын күрүне эрге-чагыргазының дээди органының депутадының кандидадынга Кызыл хооркүүскомнуң даргазы **Сергей Хочекович Красныйны** депшидер деп саналдыг мен. Мында олурган хөй эштер эш Красныйны эки таныыр болгай, ол бистиң райкүүскомнуң даргазынга ажылдап турА, ажыл-ишке организакчы чоруун көргүскен. Ол бистиң идегеливисти күүседир дээрзинге бүзүрелдиг мен.

Тыванын № 846 соңгулда округунун талазы-биле РСФСР-ниң Дээди Совединин депутаттарынга кандидаттарга эштер **Н. С. Хрущевту, Л. И. Брежневти** болгаш **С. Х. Красныйны** хуралга чаңгыс үн-биле депшиткен деп шиитпирни хүлээп алган.

* * *

Дүүн Улуг-Хем районнун «Найырал» совхозунун ажылчыннарының, албан-хаакчыларының, Каа-Хем районнуң «Тиилелге» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының соңгулда мурнунуң хуралдары база болган. Кызылдың электростанциязының, Таңдыда «Тыва кобальт» комбинат тудуунун, Чөөн-Хемчикте «Чыраа-Бажы» совхозтуң коллективтериниң болгаш Тес-Хемде «Чодураа» колхозтуң колхозчуларының РСФСР-ниң Дээди Совединин депутаттарынга кандидаттар кылдыр чаңгыс үн-биле депшиткени **Н. С. Хрущев, Ф. Р. Козлов, Г. И. Воронов** болгаш **С. Х. Красный** оларның кандидатураларын ол хуралдарның киржикчилери чаңгыс эп-сеткилдиг деткээннер.

Чер-черде болуп турар соңгулда мурнунуң хуралдары Совет Эвилелинин хөй националлыг улустарының бузулбас быжыг найыралының кайгамчык көргүзүү болуп турар.

ЧОЛААЧЫ БҮРҮЗҮ — МУРНАКЧЫЛАРГА ДЕҢНЕЖИР!

Бистиң республиканың экономиказының шалыпкын хөгжүлдези-биле холбаштыр улус ажыл-агыйынга чугула херектиг янзы-бүрү чүүктер сөөргүлгезинин хемчээли база соксаал чок көвүдеп турар. Ынчаарга Тыванын байдалдарынга хамаарыштыр чүүк сөөртүлгезинге кол рольду автомобиль транспорту ойнап турар. Республиканың автоажыл-агыйларының коллективтери боттарынга онаашкан чугула даалганы эрткен чылын чедиишкинниг күүседип шыдааннар. Чүүк сөөртүлгезинин чыл планы хуусаа бетинде ажыр күүсеттинген, пландан ажыр миллион ажыг тонна-километрлер ажылдап кылдынган. Автотранспорт коллективтериниң экономиктиг көргүзүүлери база өскижээн. Автомашиналарны ажыглаарының көргүзүү бедип, чүүк сөөртүрүнүн бот-үнези чиигеп турар. Бо бүгү чедиишкиннер хамыктың мурнунда чолаачыларның кызымаккай күш-ажылының ачызында чедип алдынган. Бистиң хөй-хөй чолаачыларывыс айларның болгаш кварталдарның планыг онаалгаларын доктаамал ажыр күүсеттишаан, бензиннің болгаш дүгүйларның камналгазын чедип ап, капитал септелге чокка 100—200 мүң километр оруктарны эртип турарлар.

Маңаа чижек кылдыр коммунистиг күш-ажылдың шалыпчылары мурнакчы чолаачыларны адап болур. Кызылдың № 2 АТК-зында Любкин, Федяев, Непомнящий, Дулов, «Сельхозтехника» каттыжышкынының автобаазазында чолаачылар Бухаров, Семыкин, Ярыгин, Галайко, № 1 чүүк АТК-зында Пономарёв болгаш өскелер-даа чыл планын 200 хуу ажыр күүсеткилээш, чеди чыл планының боттарынга онаашкан үлүглерин база күүседипкен, амгы үеде 1966—1968 чылдарга киириштир ажылдап турарлар.

Мурнакчы чолаачыларның дуржулгазын калбартып нептередири автоажыл-агыйларның удуртукчуларының, партия болгаш профэвилел организацияларының кол сорулгазы болур. Бодунга быжыглаан автомашинаны эң бедик будурукчулуг ажыглаарының өзулуг үлегерчижээн № 2 АТК-ның чолаачызы коммунист А. Пастухов көргүзүп турар. 1959 чылда ол «ЗИЛ-585» деп маркалыг чаа автомашинаны хүлээп алган. Ынчан чаа автомашиналарны он ажыг чолаачылар алганнар, а оларның чамдыктары доораан-на «чап-чаа келген автомашиналар-даа магалыг-ла-дыр, тулдур халдын турган аан мону» дижип чугаалажы бергеннер. Коммунист Пастухов турган:

— Ынчап болбас, эштер. Автомашиналарның техниктиг паспорттарын көрүңдеаан. Моторунуң кезектери, дескинин, дүрбүжүн түрүп агрегаттар эдигип келгиже шакта 25—30 километрден дүргедеи халдып болбас деп бижип каан болгай, хамык хуусааларын база айтып каан. Ону сагывас болзунараа автомашиналарнар элекке-ле кеңгиреп калыр болгай—дээн.

Хоочун чолаачы ол-ла автомашиназы-биле ам үш чыл ажыр капитал септелге чокка ажылдап келген, 200 мүн ажыг километр оруктү эрткен, чеди чыл планын база күүседипкен. Оон-биле денге алгылаан чаа автомашиналарын чамдык чолаачылар ийи—үш удаа капитал септелгете киргеннер. Бир эвес АТК-ның бүгү чолаачылары коммунист Пастухов ышкаш техниканы камныг эдилээн болза, септелгете үр турар автомашиналарның саны эвээжээр, оон уламындан автопарктың ажыглаарының көргүзүү экижиир ийик. Амгы үеде № 2 АТК-да чүс автомашиналардан 75-жи ажылдап турар, а 25-жи септелгеде турар. Ол база чүгээр эки көргүзүг, чамдык автоажыл-агыйларда оон-даа дора. Капитал септелге чокка 100—200 мүн ажыг километрни эртип турар чолаачыларның дуржулгазын нептереткен болза автопарктарны ажыглаарының көргүзүүн дыка бедидип болур турган.

Кызылдың № 1 чүүк АТК-зының чолаачызы коммунист Семен Пономарев эрткен күзүн дуржут ажаап алышкынының үезинде күш-ажылчы кайгамчык улуг тиилелгени чедип алган. «ЗИЛ—150» деп маркалыг автомашинага ол ийи прицеп кожуп алташ 691 тонна тарааны шаңдан күрүне шыгжамырынга чедир сөөрткен. Бир эвес мурнакчы чолаачының көргүзүүлерин прицеп чок ажылдап турган шак-ла ындыг автомашинаның чолаачызының көргүзүүлери-биле деңнээр болза, күш-ажылдың будурукчулуг барык 250 хуу бедик, бензиннің камналгазы 2 катап хөй, чүүк сөөртүлгезинің бот-үнези 10 хуу чиик болур. Коммунист чолаачының ол чаартыкчы эгелээшкинин калбартып нептередиринге шаптыктаар чүү-даа чок турган. Ол хирезинде автотрестің удуртукчулары, ылаңгыя оон будурулгетехниктиг кидизи үнелиг, чаа эгелээшкинни чүгле мактап каан боордан еске, деткип нептередиринче сагыш салбаан.

№ 2 АТК-ның чолаачызы Дмитрий Любкиниң ады республикада билдингир болгай. Чеди чыл планының бодунга онаашкан үлүүн ол 1961 чылда, партияның XXII съездизи ажыттынып турар хүнде күүседипкен. Любкин ам 1968 чылдың сөөлгү кварталының онаалгаларын күүседип турар. 1965 чылга чедир ийиги чеди чыл планын күүседир деп хүлээлгезин чедиишкиниг боттандырып турар. Любкиниң күш-ажылчы кайгамчык чедиишкиниринің чажыды чүдел? Ында кандыг-даа чажыт чок. Автомашинаның техниктиг байдалын кезээде эки тудуп билир, ынчангаш орукка чорааш үрелиишкинге кажан-даа таварлашпас, сөөрткен чүүгүн ейшаанда ыяавыла чедирип чаңчыккан—Любкиннин ажылынын характеристиказы бо-ла. Шак ынчаар бүгү-ле чолаачылар ажылдап шыдаар. № 2 АТК-ның хөй-хөй чолаачылары Любкиннин үлегерин эдергеш күш-ажылчы бедик чедиишкиннерни чедип ап турарлар.

Республиканың автоажыл-агыйларында мурнакчы чолаачылар хөй. Бир эвес оларның дуржулгазын бүгү ниитинин болдурары чедип алдынган болза чедиишкиннер улам көвүдээр, мун-мүң тонна чүүктер планга немей сөөргүнген турары чугаажок. Ынчалажок чамдык чолаачылар автомашинаны башкарарының дурумун хажыдып, оон уламындан орукка чорааш озал-ондактыг таварылгаларны болдурары амдаа ургулчулеп турар. Харын-даа сөөртүп чораан чүүгүн оорлап, совет чолаачының ат-алдарын бужартадырындан безин ыятпас ийи-чангыс кижилер бар. Шак ындыг кижилерни чүгле мурнакчы чолаачылар эвес, а автоажыл-агыйларның бүгү чолаачылары хөй-ниитинин шынгыы чугаалажыышкынынга киирери чугула.

Төөгүлүг чеди чыл планының бешки чылында республиканын автоажыл-агый коллективтериниң мурнунда чаа улуг сорулгалар салдынган. Ол сорулгаларны хуусаа бетинде күүседир дээш социалистиг хүлээлгелерни автоажыл-агыйларның коллективтери ап турар. Коммунал ажыл-агый министерствозунуң автобаазазының чолаачылары болгаш инженер-техниктиг ажылдакчылары боттарының аргаларын болгаш курлавырларын санап көргеш, бешки чылда социалистиг хүлээлгелерни алганнар. Кызыл туктуг мурнакчы коллективтиң эгелээшкинин хоорайның бүгү АТК-ларының ажылдакчылары иэии-биле деткип, бедиткен хүлээлгелерни ап турар.

Автотранспортчуларның алган хүлээлгелериниң күүседези чолаачыларның ажылындан хамаарыр. Ынчангаш амгы үеде кол түүл болза мурнакчы чолаачыларның дуржулгазын калбаа-биле нептередири болур. Бистиң автоажыл-агыйларывыстың курлавырлары дыка улуг. Чижээ, Кызылдың АТК-ларында чүс автомашиналардан хүн бүрүде ортумаа-биле 40 автомашиналар ажылче үнүп турар, а өскелери септелгеде турар. Бир эвес септелгеде турарын эвээжеткеш, ажылче үнүп турар автомашиналарның санын көвүдедир болза дыка хөй мүн тонна немелде чүүктер сөөртүнген турар болгай. Ынчангаш автоажыл-агыйларның удуртукчуларының, партия болгаш профэвилел организацияларының кол кичээнгейин автопаркты болдунар-ла шаа-биле долу ажыглаарынче угландырары чугула. Чолаачы — автотранспортта кол кижи. Ынчангаш чолаачыларның ортузунга социалистиг чарыштыг калбартып, полит-кижизидилгелиг ажылды күштелдирери чедиишкиннерниң үндезиннери ол болур. Чеди чыл планының бешки чылы чаа эгелээн, эгелээни эки, а ынчаарга ону шак-ла ынчаар эки доозарда организакчы болгаш кижизидилгелиг улуг ажылдар негеттинер.

Чолаачыларның аргаларын болгаш курлавырларын долу ажыглап, чүгле планны эвес, а социалистиг хүлээлгелерин долдур болгаш ажыр күүседиринче оларның күжүн эвилелдээри партия болгаш совет органнарының кол сорулгазы ол.

А. РОДЧЕНКО,
СЭКП хоорком ының инструктору.

КОММУНИСТИТ КҮШ-АЖЫЛ БРИГАДАЗЫ

«Мында коммунистиг күш-ажылдың бригадазы ажылдап турар». Кол адрезиниң чанында шак ынчаар бижээн будурулге черлерин, цехтерни, бригадаларны ам республиканың чугле хоорайларынга эвес, ажылчын болгаш көдээ суурларынга бо-ла көрүп болур.

Ындыг коллективтер улгаттыр каттышкан Тес-Хем районнуң Самагалдай болгаш Эрзин суурларында бар бар. Райлонуң Эрзин суурда дааранылга мастерскаязының коллективи (бригадири эш Байырмаа) коммунистиг күш-ажылдың бригадазының адын ийи чыл бурунгаар чедип алган.

РСФСР-ниң Дээди Совединге болгаш ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтеринге соңгулда хүүнге алдар болдурган чарышка дааранылыкчылар база хаара туттунган. Бригаданың кежигүннери эки будурулгечилер болурундан аңгыда идепкейлиг хөй-ниитичилер—агитаторлар болгаш суурда херээженнер чөвүлелиниң активчилери болуп турар.

ЧУРУКТА: бригаданың мурнакчылары (оң талазындан солагай талазынче): С. Долгар, Б. Монгалова, А. Маскыр ажыл үезинде. Фото М. ОЮННУУ.

Немежип турар

Бистиң «Искра» көдээ ажылагый артелинин тудуг сууру чыл бүрү улам немежип, харын-даа чамдык будурулге участоктарынга механизастаашкынны чорудуп турар.

1962 чылда колхоз 16 чурталга бажыңы тудар турган, 17 бажыңны туткан. 20 ажыг автомашина кирер бир гаражты бус-биле чылыдар кылдыр дерип, ажыглалга киирген, төрүүр 100 хаван кирер үлегерлиг кажааны туткан.

Арыг-Бажы сүт-бараан фермазынга «ёлочка» деп саалда шолун ажыглалга киирген. Мурнунда саанчы бүрүзү 10—12 инекти хол-биле саап турган болза, ам электромеханиктиг саалда-биле 40 чедир инекти саап турар. Ол болза күш-ажылдын будурукчулуу 3,5 катап бедээни олдур.

Чаа өг-бүлелерниң немежип турары-биле холбаштыр бо чылын чаа чурталга бажыңнары база немежир. Колхозтуң мал ажылынын болгаш өске будурулге тудугларынга механизастаашкынны чорудуп, күш-ажылдын будурукчулуун бедидер, продукцияның бот-үнезин чиигедир талазы-биле ажылды күштелдирер.

Д. КУУЛАР.
Чөөн-Хемчик район.

МАЛЧЫННАРНЫҢ АЖЫЛ-ХЕРЭЭ БОЛГАШ ПЛАННАРЫ

★ ☆ ★

Чаа хойжу бригадалар

Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң Эрбек участогунуң девискээринде 43 кодан хой ыштаглап турар. Чоокта чаа оларның иштинден 2 хойжу бригадалар организастаттынган. Бирги бригаданың (бригадири эш Х. Биче-оол) кежигүннери 14 кижи 3017 хойну (оон иштинде төрүүр хой 2120) малдап эгелээн. Ийиги бригаданың (бригадири эш М. Седи) составында 10 хойжу каттышкан. Ында 2282 баш төрүүр хой бар.

Ол бригадалар чеди чылдың бешки чылында бедик көргүзүүлерлиг ажылдаар дээш боттарының аразында социалистиг чарыштыг ажылдап киришкеннер. Оларның кайызы-даа бо чер уксаалыг хойларның бирээзинден-не ортумаа-биле 2,8 кг дүктү кыргып алырын, 100 хойга онааштыр чүс хураганны өстүрүп алырын, нарын дүктүг хойнуң бирээзинден-не 4 килограммдан эвээш эвес дүктү алырын хүлээнген. Ам бригадаларга кирбээн 12 хойжулар бар. Олар удавас хойжу бригадаларже база-ла шилчиирлер. Бригадаларга каттышкан хойжуларның алыр ажыы улгадыр. Бригада бүрүзү колхозка киирген орулгазын барымдаалап ажыл төлевирин алыр. Тус-тус хойжулар малдың чаш төлүн чидириг чокка ажаап алганының, кыргып алган дүгүнүң болгаш малды семирткениниң хемчээли-биле немелде төлевирни алырлар. Мынчангаш малчыннарның материалдыг сонуургалы улгадыр болгаш оларның ажылының үре-түүнели улам бедиир.

Бо участокта малдың массалыг оолдаашкыны чаа эгелеп турар. Ынчангаш малчын бүрүзү улам күжениишкиниг ажылдаар ужурлуг. Ындыг турбуже хойжуларның аразында азырадыкчы хөөнүг, «ажылга дузалажыңар» дээш, боттары чаш мал кажаазын чылыглап-даа албас, кажааларының иштин-даа аштавас олургулаар фактылар бар. Ылаңгыя, хойжу Сат Кылаң-оол четчир дузалакчыларлыг хирезинде-ле, хураган кажаазын чылыглап албаан. Ол ышкаш Оюн Адыя боду-биле кады беш кижи, үш аттыг хирезинде-ле база-ла ындыг болуп турар. Олар трактор-биле сигён сөөртүп чедирип берген кижилерни безин «сигенни кажаа иштинче дажып бериңер» деп негеп турарлар.

Х. МӨГЕ,
хой фермазының учётчиги.

Курскинин механизаторларының үлегери-биле

Таңды эргелелиниң «Межегей» совхозунуң Кара-Булун салбырының механизаторлары техника септелгезинин баштайгы үезинде улуг бергелерге таваржып турганнар. Соок эгелеп турар үеде тракторлар септээр мастерскаяны белеткевээн, оон ишти соок, оттулар ыяш, хөмүр даш чок, септелгени даштыгаа, чадагай черге чорудуп, артык кезектер чок, септелге кылыр ажылчын кадрлар кончуг авээш турган. Оон түннелинде механизаторлар көдээ ажыл-агый техниказын септээринин график планын эрткен чылдың октябрь болгаш ноябрь айларда күүсетпээн.

Ол чорук чүгле салбырын эвес, харын «Межегей» совхозтуң бүгү механизаторларын хөлзеткен. Тракторлар септелгезинин чоруп турарының дугайында айтырыгны баштай совхозтуң бүгү коммунистериниң ажык партия хуралынга, а оон соонда, декабрьның эгезинде Кара-Булун салбырының механизаторларының ниити хуралынга чугаалажып көрген. Ол хуралдарга септекчилер Николай Ладынин, Александр Ритер, бригадир Николай Ваганов олар септелге ажылында улуг четпестериниң барын, а ол ышкаш «Сельхозтехника» эргелели белеткел кезектер-биле совхозту хандырбайын турарын илереттиштаан, септелгени шынарлыг чорудар, септекчилернин ортузунга күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыглаар, күш-ажылды шын организастаар, мастерскаяны чылыглаар, аная чогумчалыг байдалды тургузар дугайында тодаргай санал сумелерни кииргеннер.

Ол саналларны барымдаалааш, салбырның болгаш совхозтуң администрациязы, партия, профэвилел организациялары часкы хову ажылдарынга техниканы үлегерлиг белеткээр талазы-биле хемчеглерни болгаш социалистиг чарыштың негелдерини ажылдап кылган. Кара-Булун салбырның байдалынга эн-не таарымчалыг деп санадып турар арганы — тракторларны болгаш көдээ ажыл-агый машиналарын кезектер аайы-биле септээр бригада аргазын мастерскаяда ажыглап турар. Септекчи кадрларны четчелеп немээн. Мастерскаяны чылыглаан болгаш оттулар түүлдер-биле хандырган. Чоруттунган ол бүгү хемчеглер болза, эрткен чылдың октябрь, ноябрь айларда болган үзүктелиишкиннерни дуглаар, январьның график планын күүседир арганы берген.

Механизаторлар эрткен чылдың декабрьда болгаш бо чылдың январьда кылдынган ажылдарның түннелдерин үндүрген: февраль 1-ге чедир ниитизи-биле 15 тракторларны септээр планныг турган, 13 тракторларны, оон иштинде «ДТ-54» деп маркалыг 8 тракторларның 7-зин, «ДТ-28» деп бир тракторну, «Беларусь» деп 5 тракторларны септээш, шугумда эккеп турган. Оон аңгыда 12 сеялкалардан 10-ну, 6 лущильниктерниң 2-зин, 12 андазынарның 7-зин септээн.

Ам механизаторлар Геннадий Дутешев, Николай Ладынин, Шавы Мандараа, Василий Крюшенко, Александр Ритер олар техника септээринин талазы-биле мурнакчылар болуп, коллективти өрү көдүрүп турарлар.

Салбырның септекчилери, ажылчыннары болгаш тускай эртемниг механизаторлары Курскинин механизаторларының тарылгага үлегерлиг белеткенир дугайында кыйгырыын хүлээп ап, изии-биле деткип турарлар. Моон мурнунда, механизаторлар септелгени эгелээрде, апрель 1-де доозар деп хүлээлге алганнар. Ол хүлээлгени ам катап эде көрген, РСФСР-ниң Дээди Совединге болгаш ажылчы чоннар депутаттарының черчер Советтеринге соңгулдаларга алдар болдурган социалистиг чарышка киришкеш, олар часкы хову ажылдарынга ажыглаар бүгү техниканын септелгезин март 3-те бүрүн доозар деп хүлээнгеннер.

Н. ТЕМБРЕК.

Дүвүренчиг чурагайлар

Кызылдың «Тыва тудуг» трезинин коллективинин партия болгаш ажылагый активинге эрткен чылда тудугжуларның ажылының түннелдериниң дугайында илеткел кылып тура, трестің начальниги эш Нестеровский черле дыка эдептиг саннарны адаан.

Күрүне планының-даа, социалистиг хүлээлгелериниң-даа, ажыл-агыйның экономиктиг көргүзүүлериниңдаа күүселдезин хуу-биле түннеп үндүрери доктаамал чурумчуттунганын билир бис. Ынчаарга кандыг-даа планның күүселдези чүс хууга деннежир, оон көвүдээрге ажыр күүселде, а эвээжээрге—чедир күүсеттинмээни ол дээрзи база бүгүдеге билдингир.

Трестің коллективи чыл планын тудуг ажылдарының талазы-биле 85 хуу, тудуг-монтаж ажылдарының талазы-биле 81,5 хуу күүсеткен. Азы өскээр чугаалаарга, ниити план күүсеттинмээн. Чурталга тудуунун планы 72 хуу, а чаа чурталга шөлдерин ажыглалга киирериниң планы 37,2 хуу күүсеттинген. Бо чугула план база күүсеттинмээни ол.

Илеткелчи бо ниити чурагайларны адааш, тус-тус участоктарның планнарының күүселдезинге бичин доктааган, чүге дээрге делгеренгей чугаалаштар чүве тывылбаан. № 1 участок—начальниги эш Кравченко—92 хуу, № 2 участок—начальниги эш Гниломёдов—79,4 хуу, № 3 участок—начальниги эш Науменко—78,8 хуу, № 4 участок—начальниги эш Зябрев—56,5 хуу... № 7 участок—начальниги эш Кутенев—116,1 хуу. Чүгле чаңгыс участок план күүсеткен.

Тудугта-даа, будурулгеге-даа ажыл-агыйның байдалын көрүнчүктелдирип турар кол көргүзүг — күш-ажылдың будурукчулуу болгай. «Тыва тудуг» трезинге күш-ажылдың будурукчулуун бедидериниң планы 98,5 хууга күүсеттинген, а трестин тудуг материалдары болгаш эптээр демир-бетон конструкциялар будурер комбинадынга — 81,3 хуу, туйбу заводунга — 93,3 хуу болган. Тудугжулар чыл дургузунда долу күш-биле ажылдавайн келгенин үстүнде чурагайлар айтып турарлыр. Оон чылдагааны чүдел? Күш-ажылдың организациязы куду деннелде-дир. Оон ынай күш-ажылдың будурукчулуун бедидериниң эң кол аргазы хөй күш үнер аар ажылдарны механизастаары болгай.

Тресте тудуг ажылдарын механизастаарының планынын күселдезин илеткелчи база чугаалаан. Туйбу салыр ажылдар 87 хууга, чер казар ажылдар 57,7 хууга, бетон хоюдар ажылдар 98 хууга, штукатурлаары 49,3 хууга, тротуарлар кылыры 57,9 хууга, дозулаар, будуур ажылдар 13 хууга механизастаттынган. А тресте көдүрүү краннардан, күчүлүг экскаваторлардан эгелээш дыка хөй янзы механизмнер, машиналар бар. Оларны дендиң багай ажыглап турарын үстүнде саннар херечилеп турар.

Ажылдан озалдаары, прогулдар, үрей кылыышкыннар, тудугжуларның ажылдан үнери дээн ышкаш күзенчиг эвес фактыларны херечилеп турар сан-түүнерни адаарга шуут кижи кайгаар. Мун ажыг кижи-хүнү прогулдар, чүс-чүс үрей кылыышкыннар, оларны эдеринге чарыгдаттынган мун-мун рубльдер...

Илеткелчи адак сөөлүнде трестин чыл дургузунда киирип алза чогуур орулгаларының планының күүселдезин адаан. Күүсеттинген хуузу — тик, а когарал—145 мүн рубль.

«Тыва тудуг» трези республикада эң улуг тудуг организацияларының бирээзи. Оон коллективинде хүн бүрүнүн ажыл нормазын ажыр күүседип, коммунистиг күш-ажылдың бригадалары болгаш шалыпчылары деп ат дээш демисежип турар кижилер эвээш эвес. Ынчалажок трестің ажыл-чорудулгазының экономиктиг болгаш будурулгечи көргүзүүлери илергейлээннер.

Чагаа парлаттынмаза-даа санал күүсеттинген

Эрткен чылдың тенчүзүнде «Шын» солун редакциязынга А. Ооржактың Кызыл хоорайда ажылчын аныяктарның кежээки школаларынга орус дылды кошкан билирлерге тыва дылга өвредирин негээн чагаазы келген.

Республиканың чырыдыышкын министриниң орлакчызы эш М. Дамдынчаптың бистиң чоруткан бижиивиске дыңнатканы болза:

Чырыдыышкын министерствозу Кызыл хоорайның улус өвредилге киллизинге чоннуң мындыг негелдези барын дыңнаткан. Түннелинде чамдык берге эртемнерни орус дылды кошкан билирлерге тыва дылга өвредир кылдыр шиитпирлээн.

Мурнакчы саанчылар

Чөөн-Хемчик районнуң «Чыраа-Бажы» совхозунуң Шык-Бажы сүт-бараан фермазында саанчы Хомушку Кувискаал эрткен чылын бодунга быжыглаан инектериниң бирээзинден-не ортумаа-биле 1946 кг сүттү сатган, совхозтуң саанчыларының социалистиг чарыжының тиилекчизи болган. Инек бүрүзүнден 1775 кг сүттү сатган Монгуш Өшкү-Саар ол чарыштын ийиги черин эзлээн, а Кара-Сал Таан үшкү черни эзлээн, ам тиилекчилерниң деннелинге чедер сорулганы салып алган ажылдан турар.

Б. САМБА-ДАРЫЙ.

ТҮЛҮКТЕП ТУРАР

«Тыва» совхозтуң кыштагларында шээр малдың оолдаашкыны бо хүннерде түлүктээн. Чижээ, Хөндергей салбырның малчыны Ондар Домбуйнуң коданындан хонукта-ла 25—30 хой хураганнар турар.

Кадрчының, оон дузалакчызы О. Бүрүн-Саттың болгаш сакманщиктер Д. Кенеи, О. Манчыкпаа, М. Чамыян, Д. Досунчап оларның эки ажылының түүнелинде баштайгы төрээн 300 хойнуң хураганы шупту менди.

Доңгак Кендиниң коданында оолдаашкын база-ла массалыг улажып турар. Сөөлгү хүннерде төрүттүнген 130 хураганын малчын менди албышаан, эки доруктурып турар.

Д. САНДАК.

* * *

«ҮТКА 25 чылы» совхозтуң малчыны Даспак Назыты хой ажылында ам 12 чыл болган. Эрткен чылын алган социалистиг хүлээлгезин эш Назыты чеднишкиниг күүсеткен.

Бо чылын малчынның коданында төрүүр 760 хой менди болгаш хур кыштаглап турар. Хой оолдап эгелээн, баштай төрээн 195 хойнуң хураганы шупту бар.

И. ЧИГЖИТ.

АЖЫЛЧЫН КОМИТЕТТИҢ КОНФЕРЕНЦИЯЗЫ

Чидиг, шыңгыы шүгүмчүлелдер-биле

Чоокта чаа Барыын-Хемчик районнуң «Тээли» совхозунда профэвилелдин ажылчын комитединин конференциязы болган. Аная совхозтуң салбырларында месткомнардан 80 ажыг төлээлер ажылчын комитеттин чыл иштинде чоруткан ажылынын дугайында комитеттин даргазы эш Ю. Сюзюкейниң илеткелин дыннап, чугаалашканнар.

СЭКП-нин XXII съездизинин болгаш СЭКП ТК-ның Пленумнарының көдээ ажыл-агыйны улам ынай хөгжүдер дугайында шиитпирлерин амыдыралга боттандырары ээдээ демиселге совхозтуң ажыл-ишчилери, профэвилел кежигүннери чеди чылдың дөртү чылында багай эвес түүнелдерни чедип алганын илеткелчи болгаш санал бергеннер демдеглээннер. Совхоз 1962 ажыл-агый чылында күрүнеге көдээ ажыл-агый продуктулары дужаар хүлээлгезин хуусаа бетинде долдур күүсеткен.

Бодунуң онаашкан ажылын аксеткилдин-биле күүседип, күш-ажылды бедик көргүзүүлерни чедип ап турар мурнакчыларның саны совхоз будурулгезинде улам-на көвүдеп турар.

Ындыг-даа болза совхозта профэвилел организацияларының удуртукчулары ажыл-агый, культура тургузуушкынунуң талазы-биле совхозтуң мурнунда салдынган сорулгаларны күүседиринче профэвилел кежигүнү болгаш кежигүн эвес-даа ажыл-ишчи массаларының күжүн амдаа сула организастап турар деп төлээлер демдеглеп турганнар. Чижээ, совхозтуң экономиказының кол адыры болур мал ажылында бар курлавырлар болгаш аргалар ыракта-ла четче ажыглаттынмайн турар. Совхоз мал бажын өстүрүнин күрүне планынын күүселдезин малдың кандыг-даа чүүнүнүн талазы-биле үскен. Оон кол чылдагааны болза, малга быжыг чем-суурну тургузар, кышкы үеде малдарны чылыг, чырык, арыг кажаалар-биле хандырар айтырыгны ам-даа шиитпираеп албааны болуп турар. Оон уламындан хөй-хөй баш малдар кышкы үеде чудан, янзы-бүрү чылдагааннардан хораар чорук хөй болуп турар.

Совхозтуң мал ажылының талазы-биле тускай эртемниглери — зоотехник эш Гаража малды тарып боозадыр мурнакчы арганы үнелевейн турарындан малдың кызыраар чоруу улуг болуп турар. Мал аарыынга удур хемчеглерни мал эмчилери Шаравии, Дамдын, Кечил олар багай чорудуп турар болгаш малчыннарга ында-хаая барып турарлар деп, конференцияның төлээлери шыңгыы шүгүмчүлээннер.

Совхозтуң дирекциязы, мал болгаш чер ажылының тускай эртемниглери күш-ажыл хөй негеттинер ажылдарны механизастап, ажылчыннарның күш-ажылын чиигедир талазы-биле хемчеглерни кончуг оожум нептередип турарын конференцияның киржикчилери база шүгүмчүлеп, ол талазы-биле боттуг хемчеглерни 1963 чылдан эгелеп дүрген чорударын негээннер.

Совхозта ажылчын комитет малчыннарның чурталга амыдыралын экижидер талазы-биле кошкак хемчег ап турар. Совхозтуң кайы-даа салбырларының малчыннарының хөй кезии соок, самдар өглерде чурттап турарлар. Оон ынай, чамдык кыштагларда туттунган бажыңнарны септевээн, оларга кижи чурттаар аргажок болуп турар.

Совхозтуң бухгалтерия аппаратының ажылдакчылары Тойбу болгаш өскелер-даа ажылынга харыысалга чок, үргүлчү арагалаар, ажылчыннарның ажыл төлевирин ей-шаанда бербейн турда, ажылчын комитет бо талазы-биле хемчег албайн турарын конференцияның киржикчилери шүгүмчүлээннер.

Х. КАРА-ООЛ.

БАШКЫ БОЛГАШ КҮШ-АЖЫЛ

Ол-ла кичээлге шингээдир

Кызылдың школаларында, бистиң чурттуң бүгү башкылары-биле бир дөмей, өөредилге-кижизидилгелиг ажылдарга чаа-чаа аргаларны калбаа-биле ажыглап, чогаадыкчы ёзу-биле ажылдап турар башкылар-ла хөй. Оларның ажылының кол угланышкыны—ийи чылчылар чок өөредилгени чедип алыры. Олар кичээл эртиреринің эрги тургузуун дидими-биле эде көрүп, ажыктыг арга-мергежилдерни ажыглап, чаазы-биле ажылдап турарлар. Башкы бүрүзү боду тускай аргалыг, ынчалза-даа оларда кол-ла чүве билиглерни өөреникчиге кичээл үезинде долузу-биле билиндирери болур.

Маңаа № 10 школаның башкыларының ажылының дуржулгазын ап көрээл.

2 «а» класстың башкызы Нина Александровна Полухина «Үүстүң иштинде саннарны кадары болгаш казыыры» деп темага сан кичээлин мынчаар эрттирген. Ол кичээлге херектиг бижимел үүлдерни кичээл мүнүү чарыында самбырага бижип алган. Чижээ, мындыг эш-эш саннарны бижээн: 25, 3 база 58, 32 дээш еске-даа. Бо саннарны эвээжедир, кадар дээш янзы-бүрү мергежилгелерни башкы өөреникчилер-биле чоруткан. 25 деп сан 3-тен кайы хире улугул, бир саннын еске сандан кайы хире улуун тыварда, кандыг кылдыныгны кылырын болгаш оон-даа еске бижиттинген саннарга хамаржыр айтырыгларны башкы өөреникчилерге салган.

Кичээлге чуруктарны база ажыглаан. Чижээ, шиви, хадың, хадың чуруун самбырага аскан. Шивинин бедии 16 метр, хадың оон 10 метр чавыс, а хады хадыдан 6 метр бедик, оларның бедиин тус-туста тывар. Нина Александровна чамдыкта үүгле саннарлыг чуруктарны аскаш, бодалгаларны уругларның боттарынга тургустуруп турду. Ол болза уругларның угаан-бодал сайзыралынга дыка ажыктыг.

4-кү класска сан кичээлинге башкы Елена Ивановна Житкова таблица болгаш самбын-биле ажылдарны солун эрттирип турар. Бердинген хөй оранныг саннарны ораннар аайы-биле таблицага шын салырын оон өөреникчилери эки шингээдип алганнар. Ынчангаш ол кичээлге «Беш оранныг саннар» деп темага карточкаларда бижээн саннарны үшкү классчылар чангыстар, оннар, үүстер, муңнар, он муңнар кылдыр тус-туста чыскаай салгылааны черле солун болган.

Өл-ла школаның 4-кү клазынга РСФСР-ниң школаларының алдарлыг башкызы Агафья Назаровна Башкирцева орус дыл кичээлинге янзы-бүрү хевирлиг тайылбыр бээр бижимел ажылдарны чоруткан. Бирээде, слогтап чугаалаар тайылбыр. Аңаа башкы тус-тус сөстерни адап бээрге, өөреникчилер биржээш, слогтап номчааннар. Борта класстың өөреникчи бүрүзү шын харыыны берген. Дараазында долузу-биле тайылбыр бээр бижимел ажылды мынчаар чоруткан: Агафья Назаровна сөстерни, домактарны адап бээрге, уруглар биживишаан, саат чокка сайгарып эгелээннер. Пионерская дружина деп сөстерни олар слогтавышаан, суффиксти, төнчүзүн тыппышаан, чамдык берге дүрүмнерге хамаарышкан черлерни база тайылбырладылар. Дөртку классчылар бүдүн домактарны-даа, чугаа кезээгериниң аайы-биле-даа ынчаар шын сайгарып билирлер. Эң сөөлүнде Агафья Назаровна чугаа кезээнге (кылыг сөзүнге) тайылбырлыг бижимел ажылды кылдырткан. Бердинген домактарның иштинден кылыг сөстерин тыпкаш, оларның бүгү-ле шынарларын тус-туста тайылбырладылар.

Ол ажылды чедишкинниг доосканының соонда самбырада бижээн кылыг сөстерин сайгарып эгеледілер. Бо сөстер кандыг чугаа кезээнге хамаржырыл? Кылыг сөзү деп үүл? Олар канчаар өскерлирил? деп айтырыглар салдынган. Маңаа бүгү класс идепкейлиг киришкен.

Кичээл сөөлүрээн. Дөртку классчылар «Кыш» деп чурукту тайылбырлап бижээш, беш-ле минута дургузунда солун, кыска рассказты база чогаатканнар. Тус-тус өөреникчилер рассказын номчуурга, өскелери оон иштинде кылыг сөстерин тып, сайгарганнар. Рассказ тургузарда оларның сөс-домаа байлак, тывынгыр болган, үүге дээрге ындыг ажылдарны олар 1—3 классларга-ла күүседип чанчыкканнар.

Ынчангаш орус дыл кичээлинге өөреникчилер 132 сөстү бижээн болгаш сайгарган.

Мындыг тодаргай планныг, солун кичээлдин түнелинде, өөреникчиге чиигеткен онаалгаларны берип, харын-даа онаалга бербейн барып болур, үүге дээрге А. Н. Башкирцева ышкаш арга-дуржулгалыг башкыларның кичээлдеринге билиглериниң быжыг үндезиннерин өөреникчилер ол-ла кичээлге эки шингээдип ап турарлар.

Л. ДАЛУДА,
горононуң меткабинет эргелекчизи.

Номчукчуларга

Улус өөредилгезиниң системазында эң чугула айтырыгларны — ийи чылчылар чок ажылдаары, бүгү-ниити өөредилгези, школаның амыдырал-биле харылзаазын быжыглаары база школа амыдыралында еске-даа ажыл-херектерниң дугайында арынарны бистиң солунга өй-өйлеп парлап турар. Эргим бижикчилер, бо дугайында чагаалардан бисче бижиңер.

МУРНАКЧЫ ДУРЖУЛГАНЫ ӨӨРЕНИР

Сөөлгү чылларда бистиң чуртувустуң школаларында улуг-улуг чедишкиннер чедип алдынган. Башкылаашкынының эргижирээн аргаларындан шиитпирлии-биле уштунуп, чаа хевир-биле ажылдап тургаш, ийи-чаңгыс башкылар эвес, харын бүдүн-бүдүн школалар өөредилгениң бедик шынарын чедип ап, ийи чылчылар чокка ажылдап турарлар.

Ынчалза-даа еске республикаларның болгаш областарның башкыларының дуржулгазын бистиң республиканың башкыларының ажылы-биле кошкак холбаштырып турар. Тус-тус школалар болгаш районнар аразында Тываның база еске-даа черлериниң башкыларының мурнакчы дуржулгазын солчур ажылды чорудары эргежок чугула деп бодап турар мен.

Бистиң республикада 20—30 чылдарда ажылдап келген башкылар эвээш эвес. Оларның ажылының эң дээре үүлдерин методиктиг дузаламчылар кылдыр парлааш таратса, школаларга өөредилге-кижизидилгелиг ажылды экижидиринге улуг дузаны чедирери чугаажок.

Мен Бии-Хем районнуң Ээрбек 8 чыл школазынга ийи чыл ажыг ажылдап келдим. Бо үениң дургузунда школавыска республиканың-даа, еске-даа черлериниң башкыларының ажылында-даа чаа үүлдерни чугаалажып көрбээн бис.

Бистиң районда безин республикага сураглыг башкылар хөй. Тураннын 11 чыл школазының директору, РСФСР-ниң школаларының алдарлыг башкызы Н. В. Селина, он ажыг чыл дургузунда школа директорлап келген. Башкылар коллективин ооң канчаар удуртуп турарының дугайында ооң хөй чылдагы дуржулгазы Бии-Хем районнуң чамдык башкыларынга безин билдинмейн турары хомуданчыг.

Башкыларның район болгаш республика хуралдарынга, парлалгага болгаш радиога мурнакчы башкыларның ажылының дугайында чугаалап тура, олар үүгле өөредилгениң бедик көргүзүүн чедип алган деп каары-биле кызыгаарланмайн, оларның эки ажылының аргазын нептередири чугула. Класстың быжыг коллективин канчап тургузуп алганы, бодунуң клазынга бүгү эртемнерге ханы, быжыг билигни канчаар чедип ап турарын база еске-даа чугула үүлдерни мурнакчы башкының ажылындан онзалап көргүзерин башкылар күзеп турар болгай.

Қайы-бир мурнакчы башкының ажылында чаа, эки үүлдү кайы-бир школаның коллективинге чугаалажып көргеш, ооң эң экизин еске школаларга практикалаары-биле районнуң еске школаларынга чугаалажып көөрү база ажыктыг деп бодаар мен. Ол ажылды районо эргелекчилери, методика кабинеттериниң эргелекчилери, инспекторлар боттут удуртуп, кажан ол ажыл хөй-ниитиге ужур-дузалыг деп үнелеттингенде парлалга болгаш радио дамчыштыр тарадып, башкы бүрүзүнге чедирер болза биске дыка ажыктыг.

Х. КАШПЫК-ООЛ.

Элегес сес чыл школазының өөредилге мастерскаязы эки дериттинген. Ында ыяш болгаш демир-биле үүве кылырының беш станоктары бар. Өөредилге херекселдери-биле мастерская бүрүн хандыртынган. Күш-ажыл кичээлдерин мастерская эргеленчизи Дмитрий Иванович Дудкин бедик деңнелге эрттирип турар. Бешки классчылар хеп аскыларын, а 6—7 класстарның өөреникчилери сандайлар болгаш чурук рамаларын кылып билир апарганнар.

ЧУРУКТА: Д. Дудкин 5 «в» класстың өөреникчилери-биле кичээл үезинде.

Сөзү болгаш фотозу
Г. Петровтуу.

26 ЧЫЛДА

Урок эгелээри ам-даа элек. Арыншырайлары омак-хөглүг, кызыл галстуктарлыг уруглар делгем коридорда турупкан. «Шивижигеш», Найырал», «Тайбың» деп ырларны ырлаан турлар. Бир кезек ооллар «Моортай биле күскежигеш» деп оюнну ойнааннар. Узун чапсар черле халас эртпес. Уруглар ол чапсарда бирээни-ле тып, бодап үндүрүп кээрлер. Оларда сонуургал улуг, шуптузун-на билип алыксаарлар.

Уругларның бо бүгү негелделерин хандырып, оларның сонуургалын бүгү-ле болдунар аргалар-биле бедидери—башкыдан негеттинер. Бо дээрге берге болгаш харыысалгалыг ажыл болур.

Дуржулгалыг, хоочун башкы Клавдия Федоровна Дулова бо соругланы күүседир дээш ак-сеткилдиг ажылдап турар. 26 чыл дургузунда башкылап келгениңге бичии-даа оожургавайн, ол хүннүн-не урок планын чаа-чаа үүлдер-биле байыдып, хүнде эрткен уроктарны бодунга ыяавыла түннеп, демдеглеп ап турар.

— Амыдырал дүрген бурунгаарлап, чаа-чаа үүлдерни хүн бүрү ажыдып берип турда, эрги метод-биле черле ажылдап шыдавас бис. Бо чугула айтырыгны күүседирин бистиң арын-нүүрүвүс айтып берип, сагындырып турар-дыр — деп, ол чугаалап турар.

Хоочун башкының уроктарынга аныяк башкылар күзелдии-биле олуржуп, ооң арга-мергежилдерин бедии-биле үнелеп келген ужуруда ол. Ол, көргүзүг материалдарын доктаамал хереглеп турар. К. Ф. Дулова чаа ажылдап эгелээн аныяк башкы Тамара Римскаяга эпти-ле сүмени берген турар. Демгизи Клавдия Федоровнаның сүмези-биле солун уроктарны база-ла эрттирип, көргүзүг материалдарын боду кылып ап турар. Эрткен чылларда кады ажылдап турганы аныяк башкылар Надежда Кузьминых, Елена Сарбаа, Ч. Ооржак оларга бодунуң дуржулгазын база-ла дамчыдып берип турган. П. М. Кузьминых ам Самагалдай 11 чыл школазының эге класстарының монавтар — А. Николаев болгаш П. Попович оларның космоска бирле дугаар бөлүк ужуудушкунунуң дугайында беседаларны организастаап.

Отрядтар аразынга хөл-шыдыраа, шашка маргылдаалары кончуг солун эрткен. Кышты уткаан лыжалыг походту отряд бүрүзүнге эрттиргеи.

Отряд вожатыйларының болгаш звеночуларының семинарын айда бир катап, а дружина чөвүлелиниң хуралдарын среда санында доктаамал чорудар деп планнаан. Ол ажылдар ам эң дээре башкыларының бирээзи болу берген.

Мээң класым Клавдия Федоровнаның клазы-биле кожа болганда ол башкы-биле бо-ла беседалажы бээр мен. Шагның үе-үезиниң аайы-биле, чаа үүлдүң хөгжүп сайзырааны-биле холбаштыр чаа материалдарны шилип алгаш өөредирге уругларга уттундурбас болгаш дүрген шингээттингир болурун ол мензэ база-ла чугаалап турган. Чижээ, кышкы үениң бойдузу-биле холбашкан «Хар бажың», «Лыжалаашкын», «Кышкы фермада», «Адыг өжээнинде» дээн ышкаш, база ажыл-ишчилериниң кышкы үеде бүдүрүп турар күш-ажылын көргүскен темаларны шилип алганы дыка солун. Шагның үелери-биле холбашкан мергежилгелерни, шүлүктерни, тывызыктарны, ырларны кичээлдерге ажыглаары ажыктыг дээрзин Клавдия Федоровна эки билир.

Ада-иелер-биле башкы быжыг харылзааны тургускан. Моон мындыг чижекти көрүп болур. Өөреникчилер С. Серёжа, С. Ерохин, К. Коля олар онаалга күүседиринге эки чаңчыкпаанындан бирги үлүүда багай демдекти ап турганнар. Оларның өг-бүлелеринге ол доктаамал барып, оларның ада-иелериниң амыдыралы-биле таныжып, школачы уругларынга канчаар дузалажырын сүмелээн. Ооң түнелинде демги ооллардың өөредилгези экижээн, а ада-иелери уругларының хүн чурумун күүседип турарын үргүлүү хынап турар апарганнар.

Ийги классчылар үргүлүү арыгсилиг, хеви бир аай. Парталары арыг, клазының ишти корум-чурумнуг. Күш-ажыл уроктарынга уругларның бот-хандырылгазынче улуг кичээнгейни база салып турар.

Клавдия Федоровна бодунуң аксеткилдиг, чаагай күш-ажылы-биле башкылар коллективиниң бедик хүндүткелин чаалап алган. Улус өөредилгезинге хөй чылдарда ажылдаан, аныяк салгакчыларны кижизидериниң, өөредириниң херээнге төлептиг бараалгаашкыны дээш эш Дулова СЭКП Тес-Хем парткомнуң болгаш райкүүскомунуң Хүндүлел бижиибиле шаннаткан.

С. САНДЮ,
башкы.

ДРУЖИНАЛАРДАН МЕДЭЭЛЕР

УЛУГ ВОЖАТЫЙ

Мария Хомушку Кызыл-Мажалык 11 чыл школазында пионернің улуг вожатыйынга 2 чыл ажылдап келген. Олег Кошевой аттыг дружинада 17 отряд, 600 хире пионерлер бар.

Комсомолчу кыс ажылдан кирген баштайгы хүннерден-не дружинаның ажылын планнап, экижидип эгелээн. Ол, дружинага янзы-бүрү беседаларны чоруткан. Эге классларга — «Пионер—бүгү уругларга үлегер», «Тыва дагдүгү» комбинаттың тудуу» база үстүкү класстарга—делегей байдалының болгаш совет косхерек кырында боттанып турар.

Дружинада тимур командалары «Барлык» совхозта пенсионер Зрюкинаның одаар ыяжын чаргаш, чыын белеткен берген. Ол ышкаш, пенсионер Монгуш Сагдының бажының чугайлап, садыгдан аъш-чемни садып эккээринге дузалажып турарлар.

Пионерлер 8-ки классчы Витя Сарыгларның удуртулгазы-биле Кызыл-Мажалык суурга патрульга доктаамал үнүп, ол ажылы дээш Барыын-Хемчик районнуң шагдаа килдизинге каш удаа мактадып келгеннер.

Чурукта: (солагай таладан оң талаже)—пионернің улуг вожатыйы Мария Хомушку пионерлер-биле кады В. И. Ленинниң дугайында альбомну көрүп олурары.

Сөзү болгаш фотозу П. Гольцовтуу.

ЧҮС ХУУ

Бирги чартык чылда клазымга адаиелер хуралдарын кандыг-бир тодаргай айтырыгже угландыр чорудуп келдим. Өөредилге чылының эгезинде, 1-ги классыларның идикхевин канчаар таарыштыр кедиреріп, өөредилге херекселдерин четчилээриниң дугайын чугаалашкан бис. Ооң түнелинде шупту уруглар чаңгыс аай школа формаларлыг, үргүлүү арыг-силиг кеттинген кээп турар апарган.

Ол-ла хуралга класс активин тургускан, бирги чартык чылда класска кылыр үүлдерни планнаан бис. Активтиң составынга ада-иелерден Саая Сенчи, Светлана Ооржак, Клара Пар олар соңгуткан.

Хөй-хөй ада-иелер уроктарга олуржуп, башкыларның арга-сүмезин ап турарлар. Эштер Содунам, Сенчи, Дежитмаа, Хувар, Серің, Маңнай-оол болгаш еске-даа ада-иелер борта эң-не идепкейлиглер.

Өг-бүлеге школачының өөредилгезинге дузалаарын, ылаңгыя шын слогтап номчударын ада-ие хуралынга база чугаалашкан бис. Ол хуралга көргүзүг материалын азып алгаш, канчаар слогтап номчуурун ада-иелерге херек кырында көргүскен мен.

Ада-иелер Ондар Хувар, Маңнай-оол, Дежитмаа, Доржу, Кара олар саналын бергеш, уругларынга слогтап номчударын хүлээнгенкер. Башкы уроктарга сөстерни слогтап номчудар, а ада-иелер бажыңнарынга база-ла ынчаар номчударга, бирги классчының номчулгага мергежили улам-на бедиирин дуржулгадан билдим.

Кошкак өөренип турарларны кудумчулар аайы-биле бөлүктеп ускеш, оларга немелде кичээлдерни эрттирип турар мен. Ынчангаш багай өөренип турган Олег Ленский, Тамара Солдат, Алеша Бадый-оол, Галя Шыырап, Галя Донгак оларның өөредилгези экижээн. Чартык чылда класстың өөредилгези 100 хуу болган. Класста кончуг эки өөреникчилер: Валя Саая, Валя Ондар, Люда Ооржак, Таня Иргит, а ударниктер: Саша Пар, Таня Ондар, Лиза, Сергей оларның ада-иелери уругларын эки өөредир дээш кызымаккай болганы мээң ажылымга эки дузалаан.

Үшкү үлүүда база-ла 100 хуу өөредилгени чедип аар дээш ада-иелер-биле улам демниг ажылдап тур бис.

С. МОНГУШ-ООЛ,
Чедер 8 чыл школазының 1 «в» клазының башкызы.

Эки ажыл, бот идепкей

Ийи чылчылар чок өөредилгени чедип алыр дээш бистиң школаның башкылары Липецк болгаш Ростов областарның башкыларының мурнакчы дуржулгаларын ханызы-биле өөренип, боттарының ажылынга ажыглап турарлар.

Тус-тус эртемнер аайы-биле башкылаашкынның арга-дуржулгаларын чаартып, чогаадыкчы аргалар-биле ажылдап турар башкылар хөй. Биология башкызы С. Мандыш, тыва дыл башкызы М. Дондук, 6 «а» класстың удуртукчу башчызы К. Экер-оол, 1-ги класстың башкызы Ч. Ооржак олар бирги чартык чылда 100 хуу өөредилгени чедип алганнар. 1-ги үлүүда 49 өөреникчилер 4—5 демдектерлиг өөренген болза 2-ги үлүүда 60 кижи 4—5-ке өөренген. 1-ги класстың 28 өөреникчилериниң 15-жи ударник өөредилгелиг. Бо дээрге улуг чедишкин.

Эге класстарның болгаш математиканың, төөгүнүң, биологияның, дылдың методиктиг каттыжыышкыннары өөредилге чылының эгезинден бээр доктаамал ажылдап келген.

Эге класстарның методиктиг каттыжыышкыннарынга урок эрттиреринің талазы-биле Липецк областың башкыларының байлак дуржулгазын чугаалашкан. Тайылбыр бээр бижимел ажылдарны дыл уроктарынга канчаар шын чорударын ол-ла каттыжыышкынга база сайгарган. Ол ышкаш эге класстар башкыларының уроктарынга олурушкаш, коллективтин-биле чугаалажып турган бис.

Школада пионер ажылын пионернің улуг вожатыйы Ондар Оюмаа эки удуртуп турар. Ылангыя өөредилге-кижизидилгелиг ажылче ол улуг кичээнгейни салып, янзы-бүрү солун сборларны эрттирип, пионернің «Чалбыыш» деп хана солунун доктаамал үндүрүп турар.

Пионерлер суурнуң будумчуларын кезип, чуртталга бажыңнарының арыг-шеверин хынаарынга идепкейлиг киржип келген. Салбырның почтачызынга дузалаарын олар база-ла утпастар. Солун, сеткүүлдерни, чаалаларны, телеграммаларны эзлериге чедирип, назылап кыраанларга солуннардан чаа үүлдерни номчуп бээринге пионерлерниң дузазы улуг.

Пропагандист болгаш агитатор башкылар коммунистер — О. Маннай-оол, М. Дондак ол хүлээлгезинге 3—4 чыл ажылдап, чоннуң хүндүткелин чаалап алганнар. О. Маннай-оол салбырда «Коммунист» деп хана солунну болгаш «Чараа-чечен» деп шоодуглуг солунну доктаамал үндүрүп келген. Коммунистерниң болгаш совхозтуң ажылчыннарының ажылжинде чедишкиннерни болгаш четпестерни оларга бижип турган.

Чазанылганын, физиканың, даараныл-ганың, бот-тывынгыр уран үүлдүң бөлгүмнериниң кичээлдерин план ёзугаар чорудуп турар. Ылаңгыя күш-ажыл башкызы О. Мартымалга удурткан чазанылга бөлгүмүнүң ажылы солун. Улуг, биче столдар, сандайлар, чем болгаш хеп шкафтары, хеп азаралар, балдылар, өөредилге херекселдери дээш хөй-хөй ажыктыг үүлдерни ол бөлгүмнүң киржикчилери бирги чартык чылда кылганнар. Ам ол бүгүнү школада ажыглап турар.

Чоокта чаа бистиң салбырга ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутады, «Сүт-Хөл» совхозтуң директору Е. П. Соловьев-биле ужуражылга кежээзи болган. Анда чыылган чонга школада бөлгүмнерниң даараан, чазап, тудуп кылган үүлдерин делгеп көргүскен бис. Өөреникчилерниң уран холдарының кылган үүлдери, оларның угаангыр-сагынгыры чыылганнарны кайгаткан.

Башкыларның көдээ аныяктар-биле каттышкан бот-тывынгыр уран үүл бөлгүмүнүң ажылы экижип, чоокта чаа Хорум-Даг, Бора-Тайгаже концерт көргүзүп чорааш келген.

О. ЧЮДЕШ.
Алдан-Маадыр 8 чыл школазы.

Өөредилге практиказы

Суг-Аксы 11 чыл школазының 10-гу классчылары көдээ ажыл-агыйның үндезиннерин, хой ажылын болгаш трактор тургузуун өөренир программазын дооскаш, ол өөренип алган билиглерин практика-биле холбаштырып, өөредилге практиказын эрттиргеннер.

«Сүт-Хөл» совхозтуң малчыннары Сат Эртине, Сарыглар Кашпык-оол, Ондар Адар-оол оларның коданнарында хойлар ам кидин-не ооллап турар. Онгу класстың 23 уруглары совхозтуң улуг зоотехниги А. Гареевтин удуртулгазы-биле Бора-Тайга болгаш Киров салбырларының хойжу бригадаларынга сакманщиктеп ажылдааннар.

Ол-ла класстың ооллары 28 кижи совхозтуң машина-трактор мастерскаязынга тракторлар септээннер. Оларны совхозтуң дуржулгалыг трактористери ажылдадып, өөредип турган.

О. СҮР-ООЛ.

Уруглар садынга

6-гы классчылар башкы Полина Павловна Сухорученко-биле суурнуң уруглар садынга кылган белектерни гуткулап алгаш чеде бээрге, ооң эргелекчизи аалчыларны өөрүшкүлүг уткуп алган.

Бичии уруглар ойнаар өрээлинде ойнап, хөглеп турганнар. Бирле бичии оолчугаш эжикти бакылааш, өөрүнге медээлей каапкан:

— Ойнаарактар эккелген-дир, экизин!—дээри билек-ле хөй уруглар маңнашпышаан келгеш, өөреникчилериниң эккелген ойнаарактарын көрүксээш, четтикпейнне барганнар.

— Бичии манаңар, уруглар, эккелген белектерни үлеп бээр бис — дээш, эргелекчи бичиилерни чыскаай тургузупкан.

Эккелген белектерин хүлээткен: 17 кукла орунныры, 23 бичии сандайлар, 34 күүрекчиштер, янзы-бүрү хемчээлдиг 118 кубиктер, ийи самбыражыгаш болгаш өскедаа.

— Четтирдивис — деп чирт кылдыр харыылааннар.

Белектер кылыр хүнге Эрзин 11 чыл школазының 6-гы классчылары үр-ле белеткенгеннер. Мастерскаяга чазаныл, чондуруп-даа ажылдааннар. Белектерин күш-ажыл урогунга болгаш улуг кезиин хостуг шактарда кылганнар.

Бо школада пионер дружиназының 6-гы клазының пионерлери ажыктыг ажыл-херектерни бүдүрүп, дружинада үлегерлиглерниң бирээзинге санадып турар. Олар үүгле шефке алган уруглар садынга барып турар эвес, харын суурда кыргаанларга, аарып-аржаан улустарга дузалап келгеннер. Чижээ, Марта Саморокова, Лавандай Амыр-Белек болгаш суурнуң өске-даа чурттакчылары пионерлерге өөрээн сеткилин илередип турарлар.

Н. ТАРАНОВ.

Силерниң уругларыңарга

ЧАҢГЫС ҮЖҮК

Бо маргылдааның үнүп келген ужуру мындыг чүве: өөреникчи оглум домак бижип олура, «солун» деп сөстү «солын» кылдыр, бодунуң чугаалап чаңчыкканы-биле бижип алган. Мен оон дораан чугаалаадым:

— Сен чазыглыг кылдыр бижип алдың. Л деп үжүктүң сөөлүнге Ы эвес, У деп үжүк турарла болгай.

Ол мээң эдиимни тоор хирези чок харылай-дыр:

— Ча, чаңгыс үжүк хамаан бе! Домактың аайы-биле билдине-ле бергей.

Бодангаш, ону бүзүредир дээш чугааладым:

— Ынчаарга чаңгыс үжүк ажырбас чүве болза ол-ла сөсте Л деп үжүкту Г деп үжүк-биле солувудам, үү болу бээр эвес?

Ол мээң дилээмни күүсеткеш, каттыра-дыр:

— Элдептиг-ле чүве-дир але! «Согун» деп сөс болу берди ышкажы! Ха-ха!

— Ол-дур, ам билдин бе? Чаңгыс үжүктүң күжү ол-ла болгай. Үжүк чазыын кылып болбас ужуру ында—деп кагдым.

Ооң соонда оглум-биле ийилээ шулүктер чогааткылаан бис. Ол шулүктериниң бир сөзүнүн-не чаңгыс үжүүн өскерткилээн бис. Бистиң ол шулүктеривистен үү болу бергилээн эвес көрүңерден, уруглар...

ЧАДАШКАН

Ыттар көргеш аРыг оглу.
Ыяштыва үне халаан.
Дезикчини өттүнер дээш.
Демгилери чадашкан-дыр.

КӨҢГҮС ИЛДЕҢ

Кыжын Шорга ыяш соктап.
Кырнын тоттур чемненип аар.
Ооң ынчан чемненгени
Оранчоктан көңгүс илдең.

ИСТЕР

Ак хар-биле көңгүс өннеш
АЧ деп бичии ачыгаш бар.
Чуурун чаны чоогада
Чуруп эрткен изин көрем?

УГБАМ

Улугларын чедип алгаш
Угбам бо-ла селгүүстей бээр.
Арыг агаар, кышкы бойдус
Ажы-төлду дадыктырар.

Шын эвес бижиттинген сөстерниң үжүктерин кандыг үжүктер-биле солуза чогуурул, ону уруглар-ыңарга сүмелеңер, ада-иелер.

МАНАП ТУР БИС

Бистиң школаның интернадында районнуң колхозтарындан келген хөй уруглар күүнеңиң долу хандырылгазында өөренип турарлар. Оларның аразында чамдык ада-иелериниң уругларының өөредилгези кошкак, олар ол-ла клазынга катап олуруп турза-даа, ада-иелери школага кээп, башкылар-биле сүмелешпейн, ажытөлүн эртемге өөредип аар дээш ораладшпайн турары кончуг четпес. Херек кырында олар Сарыг-Сеп суурга хаая эвес кээп турар, ынчалза-даа чүгле уруглары-биле буу-хаа чугаалашкаш, школа, интернатка кирбейн дедир чаныптарлар.

Ындыг ада-иелерге И. Биче-оол, Даржаа, М. Салчак, С. Бала болгаш мырынай суур чоогунда чурттап турар эштер Адыяк, Лопсан, Сенгижек, Калбак олар хамаржыр. Коммунизм тургузукчузу аныяк кижини эртем-билиглиг, ак-сеткилдиг, ажылишке ынак кылдыр кижизидерде ада-иелер башкылар-биле сүмележир, демниг ажылдаар ужурлуг болгай, ону чүге уттун турар силер?

Эргим ада-иелер, уругларынарнын өөредилге-кижизидилгезинче сагыш салып, бис-биле сүмележип кээрицерни Сарыг-Сеп 11 чыл школазының башкылары манап тур бис.

Е. МОНГУШ.

Чоннуң кадыының камгалакчылары

ЧУРУМАЛ

* * *

„Кедергей кыс боор“

КЕЖЭЭКИНИҢ 6 шак үезі. Бистің суурда эмнелге бажыңының чаны-биле эртип чыдырымда, оон балетка туткан кижи үнүп келди. Эмчилер ам-даа ажылдап турары ол-дур деп бодааш, чеде бердим. Аа-га, эмчи Наталья Куулар ышкажыл мон. Мени карыштыр эртип бар чорда:

— Ам-даа ажылдавышаан силер бе? — деп айтырдым.

— Ийе, улус ам чаа доозулду, грипптээн уруглар сыкыртып турдум — деп харылады.

— Ам чанарыңар ол бе?

— Ийе, даарта кадарчылар кезиир кижи болгай мен.

Ол эмчиниң ажылдап турарынга кончуг таарзынар кижи мен, ынчангаш кырган-авамдан кезек айтыгыладым:

— Сен Надя эмчээ эмнедип турган болгай сен, кандыг эмчил че?

—Оо-о, Надя дээрге, оглум, чер чүү дээр ону, кедергей кыс боор ана, иштиниң ол берге аарыын каш-ла хонукта экиртир эмнээн уруг болгай. Холунуң чымчаа — бир-ле хөвен-не!

— Ой, шынап, ол эмчи Улуг-Хем районнуң Хүндүлел самбызазында бар чорду ийин, кырган-авай, көрген-дир мен ийин: «Кызыл-Даг суурнуң эмчизи Наталья Куулар» деп каан чорду — дилим.

— Поо-о, ынчанмайн канчаар, харын...

Шынап-ла, Наталья суурдан ыракта малчыннарже бо-ла чоруй баар кижи болгай. Даартазында база-ла аттангаш хапкан болду.

...ЭМНЕЛГЕГЕ кире бердим. Келген улус сандайларда олурлар. Наталья эмчивис ак халаттыг, ак бөрттүг үнүп келгеш:

— Сыкыртыр бичии уругларны баштай чорудар-дыр, биче манаптынар — диди.

Каш-ла минута болганда, элээн каш кижини хүлээп апты.

Бир бичии уруг туткан аныяк хөрээжен кижиден:

— Уруунар кандыг тур? — деп, эмчи айтырды.

— Мырыңай сегий берди, ам чугле силерден кезек эмнер алыр дээш келдим.

Оон хереглээн эмнерин шкаф иштинден уштуп берди. Сандайнын ужунда олурган акшый берген кижиже көргеш:

— Силер чүү хереглеп чор силер, акый? — деп, ол аажок хөглүг айтыргаш, оон чанынга чоокшулап чеде берди.

— Эм чалап аар дээш...

— Аа-га, кайда силер?

— Ак-Дагда, инек каларып чыдар бис ийин, уруум.

— Кандыг эмнер херегил?

— Баш аарыының, оон ыңай чедул эми база балыг эминден, дүммам.

Наталья эмнерин ап бергеш, кымнарның канчаар аарын турарын айтыргаш, даарта силерге чеде бээр мен диди. Демгизи эмнерин карманыныче супкаш, өөрүшкүлүг базып үне берди.

Улус доосту бээрге эмчи-биле чугаалажып кириптим.

— Ыракта чурттап турар, чижээ, малчын аалдарга баарын канчаар таарыштырып турар силер, Надя?

— Баштай-ла эң чугула херектиг эмнерни аппарып каар кижи мен, баштайгы чоруум аайы-биле аан... А кажан сөөлүнде ынаар баарда, моон чамдык эмнерни, хереклелдеримни ап алыр мен. Өг-бүле бүрүзүн кезип, арыг-шевер, кадыкшыл дугайында беседаларны кылыр, черле ынчаш, ажыл-ла хөй боор-дур...

Кезек боданып ора:

— Клубка медицина дугайында беседаны кылыр силер бе? — деп, улам-на сонуургап, ханыладым.

— Болур, болур, удавас. Школа-интернатка мырыңай чоокта чаа кылган мен.

Бистің эмчивис малчыннарга баргаш, эмниң ажык-дузазын, ону канчаар ижерин, чаарын чугаалап берип, аал бөлүктер аайы-биле бодунуң «сестраларын» (дузалакчыларын ынча дээр кижи) тургузуп каар. Бир-ле катап кадарчы Кызыл-оолдуң бичии уруу оргазын демиргe хаартыштарга, эмчиниң берген эмин каш-ла чаарга экирий берген.

ӨСКЕ бир чижек. Шагаан-Арыг кирип чорааш, чанар дээш, автобуска олурупкаш, Чаа-Хөлге орук ара доктааган мен. Автобуска олурар пассажирлер-биле кады, шоодай долу чүве туткан, хөглүг Наталья Куулар эмчи бо-ла кирип келди.

— Хаа, садып алган чүведериннің хөйүн але?—деп, баштактандым.

— Садып аар боор ийикпе, эмнер ышкажыл — дээш, каттыра-дыр.

Оон эмнерин кончуг камныг салып алгаш, чанынга олурып алды.

— Эмни бодунар моон өй-өйлеп ап турар силер бе? — деп (черле бо-ла айтыра бээр кижи-дир мен ийин), база-ла айтыра каапты.

— Чамдыкта санитар машиназы-биле чагыттырып аар бис, а чамдыкта эм төне бээрге, бодум-даа кээп алыр-ла мен.

...УЙГУЗУНУҢ ханызынга дыштанып таалаан Наталья эмчиниң бажыңының эжиин кижилер бо-ла соктап келирлер. Тура халаш, ажыдып көөрге, эмчи чалаан, дөө ырак Белде инек каларчызы Кызыл-оол азы Ак-Дагда хөй кадарчызы Минчит-оол болгаш өскелер-даа болгулаар. Эмчи кижи ыңдыг таварылгада ынаар баар үжүрлүг.

Надя эмчивис база-ла ол чалаашкынга белеп.

Эмчизин амыратпас, чүге-ле айтыртынып чоруур кижи боор деп, мени ынча деп бодаванар, эргим номчукчулар. Надя ышкаш эмчилерниң ажыл-ижин сонуургавайн чүүү сонуургаар, оларны мактавайн кымны мактаар боор.

Л. БАРБУСА.

«Найырал» совхоз, Булун-Терек суур.

КОЛХОЗ ЭМЧИЗИ

Кино кидин-не орту кирген. Бир-ле хөглүг, солун таварылга эгелээри билек, көрүкчүлер чир-шоң дүшкеннер. Ол аразында, клубтуң эжин ажыттынган соонда: «Кая эмчини хереглеп чор бис!» — дээн, хөлзенчиг үн дыңналды.

Эмчи мээң мурнуяга олурган чүве. Дораан-на үнүптү. «Эмчи кижи черле ыңдыг болгай, кинону безин төндүр көрбеди ышкажыл»... деп бодап ора, демги-ле, кижини «чүүлдүрүптер», хөглүг артистиң шимчэшкинин эдертир көрүп ораш, Кая эмчиниң дугайын түр утту каапкан болдум. Ынчалза-даа... Кино соонда ук эмчиниң дугайында улустуң эргим сөстерин дыңнаан мен.

Оон ак-сеткилдиг, хөй-наитичи ажылын Тожунуң «Совет Тыва» колхозунуң колхозчулары эки билирлер. Даштыңдан көөрге, хөглүг аажы-чаңын чаңнаан чоруур, сагыш човаачал, аарыг кижилерге эптиг-ээлдек.

Аът мунгаш, Өдүгенде ишжилерже-даа, машинага олурупкаш, Талым, Толбул, Даңмалык фермаларынче-даа хаптарынга ол белен. Аныяк-фельдшер колхоз төвү— Адыр-Кежиг суурга болгаш өскеде-даа черлерге медицина талазы-биле беседаларны үргүлчү кылып турар.

Хөрээженнер божуударынга ол эки мергежилдиг. Улус ону: «Кончуг чиик холдуг эмчи» дижип турарлар. Ажылдап эгелээнден бээр чеди чыл иштинде ол хөй-хөй шелерни чиик, белен божуткан, оларның өөрүп четтиргенин хөй удаа дыңнаан.

ЧУРУКТА: «Совет Тыва» колхозта медпункт эргелекчизи Кол Кая.

Сөзү болгаш фотозу С. Самияныы.

Ие мээң өөрүшкүм

Бөдүүн ие-хөрээжен мен, парлалгага чаңгыс-даа чагаам үүнүп көрбээн чүве. Өөрүшкүмнү илередирде кайын, чүден эгелээрин бодум безин билбейн турдум. Ынчалза-даа, эргим редакция, силерже бижиир деп шиитпирледим.

Хамыктың мурнунда, ие мээң амытынымны ап, менээ нарын кезип эмнээшкинни кылган, Кызылдың хөрээженнер божуур бажыңының эргелекчизи Галина Ивановна Федоровичиге, эмчилер, эштер Зверевага, Любимовага болгаш сестраларга, ажаакчыларга иениң изиг өөрүшкүзүн илередип тур мен.

Ол мынчаар болган чүве. Кижиниң амыдыралынга коргунчуг-даа, өөрүнчүг-даа болуушкуннар тургулаар. Мен үш оолдарның иези мен. Бо удаада иштиг турган мен. Божуурда угаан ышкынар багай чаңчылдыг болгаш, Кунгуртугиуң участок эмнелгезиниң эмчизи Светлана Степановна Драницыананың консультациязына үргүлчү-ле келир турдум. Кадыым-даа эки турду.

Бир-ле катап Светлана Степановна мээң ханым базыышкынын хемчээп көргеш, оон улгадып турарын эскерип каан. Ол чорук ылаңгыя божуур ие кижиге айыылдыг болур дээрзин менээ эмчи чугаалааш, дораан Кызылче эмнедип чоруурун сүмелээн.

Ынчан ол менээ ыңдыг-ла кончуг хала чок боорга, эмчиниң сүмезинден ойталап, Кызылче чорувас деп турган мен. Ынчалза-даа Светлана Степановна мени — бергедеп божуур кижи болгай сен, Кызылга сени улам-на чиги-биле божудуп ап болур болгай, Нина — суг-суг дигилээш, кыңчыктырбайн-на барды оң.

Тускай эмчилиг санитар самолёдуда Кунгуртугга келген. Мени Кызылдың хөрээженнер божуур бажыңына хүлээп алган. Аңда меня ийи неделя эмнээн, оон соонда хөй-ле эмчилер шинчип көрдүлер. Олар шупту-ла ыңдыг чаңгыс түүнелди үндүргеннер: иениң амы-тынын алырда, кезиишкин кылгаш, уругну уштуп каар. Дидим, тура-соруктуг эмчилер-биле чөпшээрештим.

Дуржулгалыг эмчи эш Зверева баштааш өскелер-даа менээ кезиишкинни кылдылар. Кезиишкин үш шак үргүлчүлээн. Та бодум туттунуп, боданганым ол чүве ийикпе, кезиишкин үезинде угаан ышкынмайн, көрүп-ле чыттым. Эмчилер кончуг-ла кичээнгейлиг, шалыпкын ажылдап турдулар...

Билдилиг совет эмчилериң алдын хөлдарының ачызында, меңээ кезиишкин чиик болуп доозулган. Хүн бүрүде-ле дыка эки сегип ордум. Удатпаанда ийи неделя болгаш каң кадык болуп чанып келдим.

Оон-биле чергелештир, медицинаның нарын дериг-хереклелдери-биле болгаш дээди эртеминг эмчилер-биле хандыртынган Кызылдың хөрээженнер божуур бажыны ие хөрээженнерге ёзулуг-ла улуг сагышты салып турар дээрзин чугаалаксап тур мен. Ында ажылдап турар эмчилериң иелерге эптиг-ээлдээ, сагыш човангыры, оларны эки ажаап тежээп турарының магалыын чүү дээр боор! Эмчиниң эки сүмези — эм-биле дөмей деп чүвени ам-на көрдүм. Мээң амы-тынымны алган эмчилер, мен ышкаш чеже-чеже иелериң ам-тынын ап, оларның изиг өөрүшкүзүн илереткен, та чеже-чеже сөстерни дыңнадылар ыйнаан! Ие мээң өөрүшкүмнү илереткен бо каш сөстер оларга база катап ужугуп четсин!

Н. ДУМЕН-БАЙР.

ДӨСКЕЛ ЧОК ПОЧТАЧЫ

Барыын-Хемчик районда «Тээли» совхозтуң Кызыл-Даг салбырының почтачызы аныяк кыс Д. Салчак элээн үр үениң иштинде ол ажылга мергежилдиг ажылдап келген. Мурнаичы почтачының кызымак ажылының ачызында салбырның ажыл-ишчилери республика солуннарын үнген хүүнүнде номчуур аргалыг болуп турар. Солуннарны үнген хүүнүнде сүт-бараан фермаларынга болгаш дагда малчыннарның коданнарынга безин чедире бээр.

Кызыл-Даг салбырның ажылчыннары бо чылын 200 ажыг кезек «Шын», «Тываның аныяктарын», элээн каш кезек «Тувинская правданы», 20 кезек теп солуннар, 20 ажыг янзы-бүрү журналдарны чагыдып алган.

Эш Салчак почтачы хүлээлгезин күүсетпишаан, агитатор болуп база ажылдап турар. Ылаңгыя СЭКП ТК-ның ноябрь Пленумунуң шиитпирлерин чонга таныштырар ажылды бедик деңнелге чорудуп келген. Чурттакчыларга почта чедирип чоруп чорааш, бижикти биче билир эштерге солуннарны номчуп берип, оларның сонуургаан үүлдерин ол билдингири-биле тайылбырлап берип чоруур.

А. АДЫГБАЙ.

Кызыл хоорайның чурттарга фондузун бүрүн-четче байдалга кадагалап, камгалаары дээш харыысалганы бедидер дугайында

Ажылчы чоннар депутаттарының Кызыл хоорай Совединиң күүсекчи комитединиң шиитпири

Чурттарга фондузу болза күрүнеиниң социалистиг өнчүзү, бүгү улустуң байлаа болур. Чурттарга бажыңнарынга корум-чурумну болгаш арыгшеверни сагыыры, бажыңнарны, өрээлдерни база оларның чоок-кавызын, бүгү дериг-хереклелдери-биле кады чогуур үезинде септеп-селиири болгаш чөп ажыглаары кызылчыларның бүгүдезиниң ниити херээ болур.

Чер-чер Советтериниң эргезинде турар бажыңнарда чурттарга өрээлдерин ында чурттап турарларга доктаамал камнап-кадагалаар кылдыр шилчидип берип турар. Хамаатылар, а ол ышкаш чурттарга ажыл-агыйының ажылдакчылары чурттарга бажыңын хөлезилеп ажыглаар керээниң негелделерин болгаш ажыглаарының дүрүм-саавырын шыңгыы сагыыр хүлээлгелиглер.

«Чурттарга фондузун бүрүн-четче байдалга кадагалап, камгалаары дээш харыысалганы бедидер дугайында» РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң 1962 чылдың октябрь 18-теги № 1390, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң 1962 чылдың декабрь 30-деги № 788 доктаалдарын күүседир соруга-биле, Кызыл хоорай Совединиң күүскомунуң ШИИТПИРЛЭЭРИ БОЛЗА:

1. Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаалы-биле бадылаттынган чер-чер Советтериниң бажыңнарында чурттарга өрээлин хөлезилээрининг чаңгыс аай керээзинге үндезилээш, бажың эдилекчилери-биле бажыңнар эргелелдериниң аразынга чурттарга өрээлдерин хөлезилеп ажыглаарының бижимел керээлерин чарарын 1963 чылдың январь-февраль айларда боттандырарын хоорайның коммунал ажыл-агый килдизинге дагзыр.

2. Чурттарга бажыңнарының эдилекчилери болгаш ында оларныңбиле кады чурттап турар кижилер Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаалы-биле бадылаттынган чурттарга бажыңнарын ажыглаарының саавырын шыңгыы сагыыр хүлээлгелиглер.

а) Бажың иштиниң бүгү өрээлдери, шуут чурттап турар чери болгаш дузалаар-даа өрээлчигештер база ниити ажыглалда турар черлер үргүлчү арыг-шевер, эмге-сексели болгаш чогуур сорулгазынга ажыглаттынган турар ужурлуг. Чурттап турар өрээлиниң, ниити ажыглал черлериниң септелгезин херек апарганда чурттакчылар кылыр хүлээлгелиг.

б) Хамаатылар чурттарга өрээлин, оон иштики болгаш даштыңы бүгү дерилгелерин, ниити ажыглалдың черлерин, кажаа-херимни, оон ында дериг-хереклелдерин болгаш тарып олурткан ыяштарны, өске-даа чүүлдерни камнаар болгаш сагыш салып хайгааараар хүлээлгелиглер.

3. Чурттарга бажыңнарында болгаш ниити ажыглалдың черлеринге бодунуң кара-туразы-биле эде дериишкин кылыр, көрдүнген планнаашкынны өскертир (өрээлдээшкин кылыр, азы турган чүвени өскертир, шуут үрээр, эжиктерни солуй кылыр, азы дуй шавар болгаш чаа черден эжик оюр, одалга приборларының, санитар-техниктиг дерилгелериниң, плиталарның, электрисчетчиктериниң туружун солуур чижектиг өске-даа) чоруктарны хоруур.

Айыткан үүлдерни болдурган буруулуг кижилер, ук үрээн чүүлдерин бодунуң күсели-биле бажыңнар эргелелиниң доктааткан хуусаазында мурнуку турган байдалын ёзугаар кылыр хүлээлгелиг.

4. Эвлеп турар бажыңының девискээринге боттарының кара-туразы-биле гаражтар, сарайлар, херимнер болгаш өске-даа дерилгелер туткан буруулуг кижилер бир ай хуусаа иштинде ук тудугларын, дерилгелерин шуптузун бодунуң күжү болгаш күсели-биле ап каар, девискээрни мурнуку турган байдалынга дүүштүр арыглап, корум-чурумчудар хүлээлгелиг. Эргежок чугула деп көрген таварылгада бо дугайында буруулуг-ларның хөрээн прокуратура органнарынче чорудар.

5. Бажың эдилекчилериниң девискээринде оларның буруузу-биле болдунган чурттарга бажыңнарының, оон дузалаар өрээлдериниң, даштыкы эжиктериниң, а ол ышкаш тарып олурткан ногаанчыдылганың үрелиишкиннери дээш материалдыг харыысалганы чурттакчылар бүрүн хүлээр.

Бажың эргелелдериниң илереткени-биле үрелиишкиннерни эдериниң чарыгдалдарын чурттакчылардан төледип алыр: 10 рубль чедир болза— маргыш чок чурум ёзугаар хереченнер бадылаар контораның күүседир бижии-биле, а 10 рубльден өрү түңнүг болза, доктааттынган чурум-биле (50 рубльден өрү—улус судун дамчыштыр, а 50 рубль чедир—эш-хуузуңуң судун азы улус судун дамчыштыр) төледир.

Үрелиишкинни чурттакчылар боттары эдип ап база болур.

6. Бо шиитпирни үрээн буруулуг кижилер бажыңнар комитеттерин болгаш эш-хуузуңуң судтарын дамчыштыр хөй-ниитиниң буруу шавыышхынынга кирер ийикпе, сагындырыг алыр азы хоорай Совединиң күүскомунуң чанында административтиг комиссиядан онаар 10 рубль чедир штрафка таваржыр. Назы четпээннериниң үүлгедиглериниң харыысалгазын оларның ада-иелери хүлээр.

Бажың эдилекчилери болгаш оларның өг-бүлезиниң кежигүннери чурттарга бажыңнарын үргүлчү баксыдыр болгаш үрээр болза, азы социалистиг ниити чурттарганың чурумнарын үргүлчү үреп, чаңгыс бажында, чаңгыс өрээлде чурттап турарларга шыдажыр аргажок чоруктарны кылып турар база оларга кылган баш удур сагындырыышкынны хемчеглер болгаш хөй-ниитиниң салдары түңнел чок болган турар болза, чурттарга бажың хөлезилеп ажыглаарының керээзин хуусаа бетинде суд чуруму-биле күш чок болдурар.

7. Чурттарга фондузунуң септелгезин чогуур өйүнде эвес, багай чоруткаңынга, чурттарга бажыңнарын болгаш херим-хажаалар девискээрин ажыглаарының, кадагалаарының чурумун үрээнинге буруулуг болган чурттарга тудугларының ажылдакчылары хоойлуда көрдүнген чурум ёзугаар харыысалгага кирген турарын доктааадыр.

8. Дараазында хемчеглерни 1963 чылдың март 1-ге чедир чорударын хоорайның коммунал ажыл-агый килдизинге хүлээдир:

а) Коммунал хандырылганы ажыглааны дээш бажың болгаш аренда төлевирлерин четче эвес тыртып алыр таварылгадан чайлаар төлээде, чурттарга шөлдерин болгаш чурттарга бажыңнарын хөлезилеп алган кижилер-биле санажылгаларның шыннын хынаар.

б) Чурттакчыларының болгаш бажың эргелелдериниң ажылдакчыларының аразынга чурттарга бажыңнарын үлегерлиг кадагалаары дээш чарышты калбартыр болгаш ол талазы-биле ажылдың дуржулга солчулгазын организастаар.

в) Бүгү бажың эргелелдеринге чурттарга бажыңнарын хөлезилеп алганнар-биле санажылга системазын коммунал хандырылганың болгаш чурттарга шөлдериниң төлевиринге дыңнадышкыннар ушта бижидилгези-биле кады санажылга дептерлерин ажыглаар арга-биле чорудар.

9. Бажыңны хөлезилеп алган кижи өг-бүлези-биле өске черже көжер апарганда, эвлеп турган бажың хостап бээр болгаш бүгү дерилгелери-биле онча-четче байдалга бажың эргелелинге үндүрген бажың эргелелиниң чарыгдалдары доктааттынган чурум ёзугаар ук кижиниң күсели-биле төлеттиңер.

10. Хоорайның коммунал ажылагый килдизинге дагзыры болза:

а) 1963 чылдың III кварталында чурттарга фондузунуң кадагалалынга, бажыңнарың септелгезиниң шынарынга болгаш херим иштиниң девискээриниң чаагайжыдылгазынга хөй-ниитиниң көрүлдезин чорудар, аңаа ажылчы чоннуң калбак массазын хөйү-биле хаара тудар.

б) Бажың ажылының хандырылгазынга (тарып олурткан ногаан үүштерни ажаарынга, чадаларны аштап шеверлээринге, бажыңнарың үүрмек септелгелерин чорударынга) хөй-ниитиниң эки-тура эгелээшкин-биле ажылдаар чоруун бүгү хемчег-биле хөгжүдүп, нептерелиг. Ол болза бажың эргелелдеринге шалыңныг ажылдакчыларның санын кызырарынга чедирер.

в) Хамаатыларның хуу-өнчүзүнүң эргезинде турар чурттарга бажыңнарының кадагалалынга, оларның херим-кажааларының арыг-шевер байдалынга, оларже чоок турар кудумчуларның чогуур өйүнде аштаттынган турарынга доктаамал контрольду тургузар. Оларга хамаарышкан бажың-балгатты ажыл-агыйжы эвес кадагалап турар буруулуг кижилерге харыысалга хүлээдир.

* * *

Чурттарга органнарының ажылдакчыларын, депутаттар, чөвүлелдерин, бажыңнар болгаш квартиралар комитеттерин, хоорайның бүгү чурттакчыларын чурттарга фондузун камнап-камгалаарының болгаш ону чөп ажыглаарының эргежок чугула хемчеглерин алырынче хоорай Совединиң күүскому кыйгырып тур.

Ажылчы чоннар депутаттарының хоорай Совединиң күүскомунуң даргазы С. КРАСНЫЙ.

Ажылчы чоннар депутаттарының хоорай Совединиң күүскомунуң секретары В. ЗАВОРОТНЫЙ.

Кызыл хоорай, 1963 ч. январь 9.

ПЕРМЬЧЕ АЪТТАНЫРЛАР

Кызылда Күрүгениң педагогика институдунда хаактың секциязы доктаамал ажылдап турар. Секциияны бирги разрядчы, республика чемпиону Юрий Непомнящий удуртып турар. Аңаа канчаар маңнаарын, база даглыг черлерни канчаар үнерин, кудургай куду канчаар бадарын болгаш хаактаарының өске-даа янзы-бүрү техниктиг аргаларын өөренип турар.

Удавас февраль 12-де Пермь хоорайга педагогика институттарының хаакчылар маргылдаазы эгелээр. Эрткен чылдарда ышкаш, бо чылын бистің институттуң спортчулары ол маргылдаага база барып киржир. Аңаа киржир команданы тургузар сорулга-биле чоокта чаа хаакчылар аразынга шилилде маргылдааны чоруткан. Маргылдааның түңнелинде ол шилиндек командага дараазында спортчулар кирген: оолдардан Ю. Непомнящий, Ю. Зырянов, Х. Алдын-оол, М. Тунгар-оол, А. Барков, уруглардан: Г. Скрухина, А. Бочкарева, Г. Казанцева.

Шилиндек команданың киржикчилери шенелделерни күштелдирип, хүн бүрүнүң белеткелин кылып келген. Олар ам Пермьче аъттанырынга белеппер.

В. САТ.

Редактор Д. Б. БАЙЫР-ООЛ.

АГААР Бойдус

Бөгүн республикага булуттарлыг, барыын талакы районнарга бичии хар чаар, хаттың күжү кошкак хүн болур. Агаарның температуразы: даглыг районнарга 18—23, өске черлерге 23—28, Кызылга 27—28 градус соок болур.

КИНОТЕАТРЛАРГА

ФЕВРАЛЬ 3-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Күзел-бодалдыг бичиилер» 10, Мультипликациялар 11.30, «Пахта-Ой» 12.30, «Катап эгелээн амыдырал» 2, 3.40, 5.20, 7, 9 шактарда.

«ВОСТОК»: «Александр Пархоменко» 11.15, 1.15, «Молодо-зелено» (делгем экранныг) 3.15, 5.15, 7.15, «Дагестанның садтары», «Молодо-зелено» ((делгем экранныг) 9.15 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: Мультипликациялар 10, «Шыгжамырның ортулуу» 11.15, «Кон-Тики» 1.15, 3.15, «Кудумчулар билир» 5.15, 7.15, «Күзелге уткуштур», «Кудумчулар билир» 9.15 шактарда.

ЕНИСЕЙ»: «Үш мушкатер» (делгем экранныг) 10.30, 12.30, 2.30, 4.30, 6.30, 8.30 шактарда.

ФЕВРАЛЬ 4-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Чажыт арсенал» 10, 11.50, 1.40, 3.30, 5.20, 7.10, 9 шактарда.

«ВОСТОК»: «Кыстар чазы» (делгем экранныг) 3.15, 7.15, «Шокарларның херээ» 5.15, 9.15 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Күзел-бодалдыг бичиилер» 11.15, 1.15, «Катап эгелээн амыдырал» 3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: «Кудумчулар билир» 2.30, 4.30, 6.30, 8.30 шактарда.

Күш-ажыл-биле капиталдың демисели

2456 АЖЫЛ СОКСАДЫЫШКЫННАРЫ

ЛОНДОН. 1962 чылда Англияга 2.456 ажыл соксадыышкыннарын чоруткан, аңаа ниитизи-биле 4.421.000 ажылчыннар болгаш албан-хаакчылар киришкен. Ол ажыл соксадыышкыннарының түңнелинде 5.794.000 ажыл хүннери хөй барган. Ол дугайын күш-ажыл министерствозу дыңнаткан.

Ажыл соксадыышкынныг быжыг туруштуг демиселдиң түңнелинде 12.750.000 ажылчыннар болгаш албан-хаакчылар ажыл төлевирин ортумаа-биле 4,4 хуурга бедидерин чедип алганнар. Ынчалзажок ол үеде квартира хөлезини — 5,2 хуурга, аъш-чем аймаанның ортээ 2,3 хуурга, одалга болгаш электроэнергия төлелгези — 6,1 хуурга өскен.

2 МИЛЛИОН КИЖИ АЖЫЛ ТӨЛЕВИРИН БЕДИДЕРИН НЕГЕП ТУРАР

БОННН. Барыын Германияның почта ажылдакчыларының болгаш демир орукчуларының профэвилелдери ажыл төлевириниң хемчээлдерин тодаргайлап турар тариф дугуржулгаларын күш чок болдурар болгаш ажыл төлевирин улгаттырарын негээр деп шиитпирлээнинин дугайын медеглээн.

Тудугнуң болгаш тудуг материалдарының үлетпүрүнүң ажылчыннарының профэвилели ыңдыг медеглелди база-ла кылган. Ол болза 2 миллион хире кижи ажыл төлевирин бедидерин негеп турары ол-дур.

ГРЕЦИЯНЫҢ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРЫ АЖЫЛ СОКСАДЫП ТУРАР

АФИНЫ. Грек башкыларының бүгү-ниити ажыл соксадыышкыны ийи неделя хире үргүлчүлеп турар. Хөй-ниитиниң деткимчези эвес болза, оларга кончуг берге болур турган. Чүс-чүс мун акшаны ажыл соксатканнарга дузалаары-биле чыылдырган деп, парлалга дыңнадып турар.

Башкыларны барык-ла бүгү нация деткип турар, чүге дээрге олар чоннуң эчис сорулгалары дээш, чырыдыышкынны демократчыдары дээш, өөренир эрге дээш демисежип турарлар деп, чөөн үзелдиг чаңгыс аай демократтыг партияның күүскомунуң медеглелинде чугаалап турар.

Чазактың ажылчыннарга удур чаа хоойлузунуң төлевилелинге удурланган 24 шактыг ажыл соксадыышкынына грек найысылалдың 10 муң банк албан-хаакчылары болгаш страхование компанияларының 1.500 ажылчыннары киришкен. Афиниының болгаш Пирейиниң хоорай транспортунуң ажылдакчылары январь 31-де элээн каш шактарда ажыл соксатканнар. Адырлар аайының хөй-хөй профэвилелдериниң ажылчыннары удурланыышкынның ажыл соксадыышкынын кылыр деп турарлар. Улустуң демиселиниң салдары-биле чазак дүжүп бериишкини кылыр ужурга таваржып турар. Хоойлу төлевилелиниң элээн хөй үүлдерин өскертириниң дугайын чазактың төлээлекчизи парламентиге дыңнаткан.

АЖЫЛЧЫННАР ТИИЛЗЭН

РИМ. Быжыг туруштуг демиселдиң түңнелинде итали көдээ ажылагый ажылчыннары тиилелгени чедип алганнар: ажылчыннарның байдалын экижидип турар элээн хөй хемчеглерни алырынга Министрлер Чөвүлели чөпшээрежир ужурга таварышкан. Ол хемчеглериниң эн-не чугулазы болза көдээ ажыл-агый ажылчыннарынга аараанда бээр дузаламчыны көвүдеткени болур.

ФИНЛЯНДИЯНЫҢ АЛБАН-ХААКЧЫЛАРЫНЫҢ АЖЫЛ СОКСАДЫЫШКЫНЫ

ХЕЛЬСИНКИ. Финляндияда банкылар болгаш страхование ниитилелдериниң албан-хаакчыларының ажыл соксадыышкыны эгелээн, ында 9 мун хире кижи киржип турар. Коммерция банкыларының, страхование ниитилелдериниң, ажаалга банкыларының болгаш кассаларының ажылы чуртта чоруттунмастаан. (СЭТА).

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчызының 35-24, пропаганда килдизинин болгаш харыысалгалыг дежурныйның 23—54, харыысалгалыг секретарының 23-35, көдээ ажыл-агый килдизинин 25-38, партийжи амыдырал информация килдизиниң 37-13, иштики килдизинин 20-60, чагаа болгаш совет тургузуг килдистериниң 21-27, үлетпүр болгаш транспорт база культура амыдырал килдистериниң 22-64, бухгалтериянын 31-75, корректорларнын 21-47. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

ТС—00243. Чагыг № 109. Культура министерствозунуң типографиязы